

Warszawa, 24 lutego 2025 r.

Fundacja LUX VERITATIS z siedzibą w Warszawie
adres: ul. Leszno 14,01-192 Warszawa
KRS: 0000139773,
dalej również jako „Fundacja” lub „Kontrolowany”

Dyrektor Departamentu Porządku
i Bezpieczeństwa Wewnętrznego
Najwyższa Izba Kontroli
Departament Porządku i Bezpieczeństwa Wewnętrznego
ul. Filtrowa 57, 02-056 Warszawa

2.02.19/2025

dotyczy: wystąpienie pokontrolne KPB.410.3.3.2024 (dalej również jako „Wystąpienie”)

Szanowni Państwo,

działając w imieniu Fundacji „Lux Veritatis” z siedzibą w Warszawie, wpisanej do rejestru przedsiębiorców oraz do rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej Krajowego Rejestru Sądowego prowadzonego przez Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie, XII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem KRS: 0000139773 (dalej także: „Fundacja”), jako osoby umocowane do działania imieniem Fundacji, na podstawie art. 54 ust. 1 i 2 ustawy o Najwyższej Izbie Kontroli (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 623) (dalej zwanej także „ustawą o NIK”), po zapoznaniu się z treścią Wystąpienia pokontrolnego KPB.410.3.3.2024 w zakresie kontroli P/24/031 - *Funkcjonowanie Funduszu Sprawiedliwości*, **korzystamy z prawa do wniesienia zastrzeżeń.**

Podnosimy, że Wystąpienie pokontrolne jest nierzetelne, nietransparentne i **rażąco niezgodne z prawem** oraz standardami wymaganej od konstytucyjnego organu ochrony prawnej staranności oraz standardów pracy Najwyższej Izby Kontroli, co uzasadniono poniżej.

Wyjaśniamy także, że w niniejszym piśmie zasygnalizowane zostały najważniejsze obszary zastrzeżeń. Natomiast z uwagi na wyjątkową drobiazgowość kontroli i obszerny zakres materiału, w **Załączniku nr 1** do niniejszego pisma zawarte zostało pełne i szczegółowe odniesienie do poszczególnych zastrzeżeń w kolejności formułowania zarzutów w Wystąpieniu pokontrolnym (załącznik stanowi integralną część stanowiska Kontrolowanego wobec wniosków kontroli).

Wnosimy o dokonanie stosownych zmian w treści Wystąpienia, w tym usunięcie z treści Wystąpienia wszelkich ocen w zakresie przekraczającym dopuszczalne kryteria kontroli (legalność i gospodarność), jak również jednoznaczne dokonanie oceny pozytywnej kontrolowanego podmiotu w miejsce nieuprawnionej oceny opisowej.

1. Sporządzenie wystąpienia pokontrolnego w sposób sprzeczny ze standardami kontroli NIK

Jak wynika z art. 53 ust. 1 pkt 4 ustawy o NIK, wystąpienie pokontrolne powinno zawierać *zwięzły opis ustalonego stanu faktycznego i ocenę kontrolowanej działalności, w tym ustalone, na podstawie materiałów dowodowych znajdujących się w aktach kontroli, nieprawidłowości i ich przyczyny, zakres i skutki oraz osoby za nie odpowiedzialne.*

Podstawowe wymagania stawiane wnioskowi kontroli obejmują oparcie w materiale dowodowym, znajdującym się w aktach sprawy. W analizowanym wystąpieniu zaniechano dostatecznie szczegółowej analizy i wyjaśnienia, na jakiej podstawie sformułowano większość zastrzeżeń. Przywoływane w treści Wystąpienia wyrwane z kontekstu, wybrane fragmenty umów prowadzą do pominięcia zawartych w umowach wprost postanowień istotnych dla oceny prawidłowości realizacji projektu, co obok braku dostatecznie wnikliwej analizy merytorycznej projektu, stanowi główną przyczynę stwierdzenia najbardziej istotnych zastrzeżeń zespołu kontrolującego.

W ugruntowanej praktyce kontrolnej Najwyższej Izby Kontroli stosuje się 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Zastosowanie oceny opisowej jest dopuszczalne wyłącznie, gdyby sformułowanie oceny ogólnej wg proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą.

W przedmiotowym stanie faktycznym, zgodnie ze standardami NIK kontrola powinna zatem zakończyć się oceną pozytywną lub pozytywną mimo stwierdzonych nieprawidłowości. Wobec poziomu drobiazgowości i długotrwałości działań kontrolnych przy bardzo ograniczonym przedmiocie kontroli (zaledwie dwie umowy dotacyjne), znaczącym zaangażowaniu osobowym po stronie NIK oraz zakresu kontroli ograniczonego do jedynie dwóch kryteriów (legalności i celowości) nie została spełniona jakakolwiek przesłanka do zastosowania oceny opisowej. Wobec powyższego, unikanie przez Najwyższą Izbę Kontroli udzielenia oceny pozytywnej ma miejsce kosztem standardów stosowanych przez Najwyższą Izbę Kontroli oraz budzi zasadnicze wątpliwości co do bezstronności Izby.

Wskazujemy także, że w treści Wystąpienia brak jest dostatecznie szczegółowych wyliczeń. Wystąpienie zawiera również błędy w zakresie wartości liczbowych. Powyższe mankamenty powodują, że stanowisko pokontrolne jest niezrozumiałe i niedostatecznie klarowne i niemożliwe jest odtworzenie rozumowań oraz sposobu ustalenia wysokości kwot wydatków uznanych za niekwalifikowane.

2. Bezprawne zastosowanie kryterium celowości przy pozorowaniu stosowania kryterium gospodarności i legalności

Jak wynika z treści art. 5 ust. 3 ustawy o NIK, kontrola działalności jednostek organizacyjnych i przedsiębiorców, o których mowa w art. 2. ust. 3 ustawy o NIK, jest przeprowadzana pod względem **wyłącznie** legalności i gospodarności. Powyższe wyklucza prowadzenie kontroli pod względem celowości i rzetelności. O dopuszczalnych zakresach (kryteriach) prowadzonych kontroli NIK informuje również publicznie na oficjalnej stronie internetowej¹, na której dostępny jest również opis poszczególnych kryteriów kontroli.

¹ <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/kryteria-kontroli-nik.html>

Poniższa tabela² ilustruje zakres kontroli dopuszczalnej w zakresie poszczególnych kryteriów.

Nazwa kryterium kontroli (prawidłowości)	Uzasadnienie do projektu ustawy	Standardy 2012, Standardy 2017
Legalność	zgodność działania z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, przepisami prawa wewnętrznego, umowami, decyzjami w sprawach indywidualnych oraz innymi rozstrzygnięciami podjętymi przez uprawnione podmioty	zgodność działania z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, przepisami prawa wewnętrznego, umowami oraz decyzjami i innymi rozstrzygnięciami w sprawach indywidualnych, a także prawidłowość stanowienia przepisów wewnętrznych obowiązujących daną jednostkę
Gospodarność	zgodność działań kontrolowanej jednostki z zasadami efektywnego gospodarowania (tj. oszczędności i minimalizacji nakładów/kosztów prowadzonych działań przy zachowaniu wymaganej jakości), i wydajności (tj. uzyskiwania najlepszych efektów przy możliwie najmniejszych nakładach), wykorzystania możliwości zapobieżenia lub ograniczenia wysokości ewentualnych lub zaistniałych szkód	oszczędne i wydajne gospodarowanie środkami, zgodnie z zasadą uzyskiwania najlepszych efektów przy możliwie najmniejszych nakładach
Celowość	zgodność z celami określonymi dla kontrolowanej jednostki lub działalności, stosowanie metod i środków odpowiednich dla osiągnięcia celów oraz osiągnięcia tych celów (skuteczność), przy czym skuteczność rozumie się jako stopień zgodności pomiędzy zamierzonymi a faktycznymi skutkami działalności	zapewnienie zgodności z celami określonymi dla kontrolowanej jednostki lub działalności, stosowanie metod i środków odpowiednich do osiągnięcia celów oraz osiągnięcie tych celów (skuteczność)
Rzetelność	wypełnianie obowiązków z należytą starannością, sumiennie i terminowo, wykonywanie zobowiązań zgodnie z ich treścią, przestrzeganie wewnętrznych reguł funkcjonowania jednostki, dokumentowanie określonych działań lub stanów faktycznych zgodnie z rzeczywistością, we właściwej formie	wypełnienie obowiązków z należytą starannością, sumiennie i terminowo, wykonywanie zobowiązań zgodnie z ich treścią, dokumentowanie działań zgodnie z rzeczywistością, we właściwej formie i wymaganych terminach, zgodnie z wewnętrznymi regułami funkcjonowania jednostki

² opracowanie: M. Antoniak, Kontrola rządowa w administracji publicznej. Poradnik dla kontrolujących i kontrolowanych. Wyd. 2, Warszawa 2020

	i wymaganych terminach, bez pomijania określonych faktów i okoliczności	
--	---	--

Kwestionowane Wystąpienie zawiera liczne przykłady wskazujące na wyłącznie pozorowanie zastosowania kryterium gospodarności i stosowania w jego miejsce kryterium celowości. Biorąc pod uwagę oczywiste, wynikające z ustawy wymagania i ograniczenia kryteriów kontroli, stosowanie kryterium celowości przez Najwyższą Izbę Kontroli poprzez czynienie ustaleń w zakresie metod i środków osiągania celów oraz osiągnięcia tych celów, było działaniem rażąco bezprawnym – sprzecznym z oczywistą treścią normy prawnej wynikającej z ww. art. 5 ust. 3 ustawy o NIK.

Na str. 7 Wystąpienia pokontrolnego poczyniono ustalenia, iż „projekty były skierowane do zasadniczo jednorodnej grupy odbiorców”, co „istotnie ograniczało możliwość prewencyjnego oddziaływania na potencjalnych sprawców przestępstw”. Powyższe twierdzenie i przyjęte apriorycznie założenia zespołu kontrolującego są nieuzasadnione jakimikolwiek podstawami wynikającymi z okoliczności faktycznych sprawy. Fundacja skierowała działania do grupy uzgodnionej w umowie (wskazanej w ofercie), tj. wykonała swoje zobowiązania zgodnie z umową zawartą z Dysponentem Funduszu Sprawiedliwości. Treść wystąpienia nie stanowi zatem oceny działania Kontrolowanego, ale *de facto* ocenę treści zawartej umowy (!). **Rolą NIK nie jest w tym przypadku ocena treści umowy, lecz wyłącznie ocena gospodarności Fundacji w zakresie wykonania umowy.** Kontrolerzy zatem całkowicie błędnie, tj. przez przyzmat oceny zgodności treści zawartej umowy z celami Funduszu Sprawiedliwości (całkowicie arbitralnej i oderwanej od obiektywnych kryteriów), dokonali oceny działania Kontrolowanego i na tej podstawie sformułowali nieprawidłową ocenę realizacji każdej z umów.

Same sformułowania użyte przez kontrolujących jednoznacznie wskazują próbę ustalenia poprawności zastosowania metod i środków w aspekcie zakładanych celów Funduszu Sprawiedliwości – a więc na prowadzenie kontroli w oparciu o kryterium celowości i oceny działania na etapie przyznania dofinansowania przez Dysponenta Funduszu, a nie wykonania zawartych umów (!). Na str. 9 kontrolujący wprost zarzucają, że „poruszane w toku audycji problemy i zagadnienia wykraczały poza tematykę przeciwdziałania przestępczości i dotyczyły szeroko pojętych kwestii światopoglądowych”, „audycja „Rozmowy niedokończone” stanowi jeden ze stałych punktów programu”, „realizując zadania zlecone przez Dysponenta Funduszu, Fundacja nie musiała tworzyć nowych, unikatowych produktów. Uzyskana dotacja bezpośrednio wspierała więc działalność statutową Fundacji, a jej związek z celami Funduszu był co najwyżej ograniczony”.

Kontrolujący całkowicie pomijają, że przedmiotem analizowanej w tym miejscu umowy DFS-II.7211.52.2020 miała być **ochrona wartości chrześcijańskich i chrześcijan oraz przeciwdziałanie przyczynom przestępczości w zakresie zapobiegania przestępstwom przeciwko wolności sumienia i wyznania, zapobieganie dyskryminacji na tle przynależności wyznaniowej, kształtowanie i propagowanie postaw społecznych, obywatelskich, patriotycznych**, na co wskazuje sam zespół kontrolujący (*vide*: str. 8 Wystąpienia).

Szczegółowy opis czynności podejmowanych w projekcie został opracowany i wskazany już na etapie formułowania oferty, której treść stanowi załącznik do ww. umowy (*vide*: str. 17 oferty stanowiącej załącznik nr 1 do ww. umowy). Oferta została przyjęta przez Dysponenta Funduszu odpowiedzialnego za rozdysponowywanie środków z Funduszu Sprawiedliwości zgodnie z prawem. **Całkowicie chybione i pozbawione jakiegokolwiek podstawy prawnej jest formułowanie wobec beneficjentów dofinansowania zarzutów z tytułu podejrzeń co do nieprawidłowego funkcjonowania systemu administracji państwowej w obszarze dysponowania środkami publicznymi.** Podmioty wnioskujące o przyznanie dofinansowania ponoszą odpowiedzialność wyłącznie w wąskim zakresie realizacji zobowiązań umownych oraz w zakresie wydatkowania środków publicznych zgodnie z przepisami powszechnie obowiązującego prawa.

Przenosząc powyższe na grunt przedmiotowej sprawy, ponieważ Fundacja realizowała ustalenia wynikające z umowy, nie można w sposób uzasadniony narzucać jej naruszenia zasad dysponowania środkami publicznymi w tym zakresie. Negatywna ocena postanowień zawartych umów, dokonywana wtórnice pod pozorem zastrzeżeń do działania Kontrolowanego, stanowi *de facto* próbę wycofania się przez administrację państwową z zawartych umów i obarczenie odpowiedzialnością finansową podmiotu, który działał w zaufaniu do organów administracji – Dysponenta Funduszu, który w ramach przysługujących mu kompetencji przyznał dofinansowanie i zawarł z Kontrolowanym umowy, w ramach których zaciągnięto precyzyjnie ustalone zobowiązania.

Wskazujemy również, że bardzo ogólnikowo sformułowane, cytowane powyżej zarzuty kontrolujących nie stanowią oceny w świetle kryterium gospodarności. Ww. zarzuty stanowią nieprecyzyjne i całkowicie arbitralne twierdzenia co do oceny celowości realizacji zadań zgodnie z umową i odnoszą się do „celów Funduszu”, co całkowicie dyskwalifikuje wnioski pokontrolne jako wydane z naruszeniem zasady legalizmu i związania zakresem kompetencji kontrolnych NIK.

3. Czynienie ustaleń faktycznych wbrew celom ustawowym, treści programu oraz literalnej treści zawartych umów

W stanie prawnym obowiązującym na moment aplikowania w konkursie ofert oraz wykonywania umów objętych kontrolą NIK, tj. zgodnie z art. 43 § 8 pkt 4 Kodeksu karnego wykonawczego (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 706), środki Funduszu Sprawiedliwości są przeznaczane m.in. na **przeciwdziałanie przyczynom przestępczości** i to w ramach tego zadania Fundacja złożyła swoją aplikację do projektu.

Tymczasem, w Wystąpieniu pokontrolnym zarzuca się, że skierowanie projektów do jednorodnej grupy odbiorców „**istotnie ograniczało możliwość *prewencyjnego oddziaływania na potencjalnych sprawców przestępstw***”. Kontrolujący mylnie utożsamiają zatem „przeciwdziałanie przyczynom przestępczości” z „oddziaływaniem na potencjalnych sprawców przestępstw”. Podkreślić zatem należy, że Fundacja nie miała obowiązku koncentrowania działalności na potencjalnych sprawcach przestępstw. Przeciwnie, Fundacja była zobowiązana do realizacji ustawowego celu Funduszu Sprawiedliwości w postaci „przeciwdziałania przyczynom przestępczości”.

Treść Wystąpienia pokontrolnego jest tym bardziej niezrozumiała, że art. 43 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego formułuje tylko 3 zasadnicze cele Funduszu Sprawiedliwości, tj.: pomoc pokrzywdzonym i świadkom, przeciwdziałanie przestępczości oraz pomoc postpenitencjarną. Wśród tych celów „oddziaływanie na potencjalnych sprawców przestępstw” nie zostało w ogóle wymienione oraz jedynie w wąskim zakresie może być wyinterpretowane z celu „przeciwdziałanie przestępczości”, który inkorporuje znacznie większy zakres różnorodnych działań i czynności podejmowanych w różnych aspektach walki z przestępczością. Podobnie art. 43 § 8 Kodeksu karnego wykonawczego szczegółowo wskazujący cele wydatkowania środków nie formułuje celu polegającego na „oddziaływaniu na potencjalnych sprawców przestępstw”, ale wskazuje na m. in. „*podejmowanie przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i informacyjnym, w tym dotyczących przyczyn i uwarunkowań przestępczości oraz jej zapobiegania*” czy „*promowanie i wspieranie inicjatyw i przedsięwzięć służących poprawie sytuacji osób pokrzywdzonych przestępstwem*”.

Kontrolujący dokonują zatem oceny działania Fundacji w oderwaniu od treści ustawy – samodzielnie formułując cele, jakie ich zdaniem powinien realizować Fundusz Sprawiedliwości – a tym samym podmiot kontrolowany. Tego typu oceny są jednak nieuprawnione, po pierwsze dlatego, że Najwyższa Izba Kontroli nie posiada uprawnień do wydawania wiążącej w jakimkolwiek zakresie oceny ustaw, a po drugie z uwagi na zakaz prowadzenia kontroli podmiotów nienależących do sektora publicznego w zakresie kryterium celowości. Na marginesie wypada również

wskazać, że oceny zawarte w Wystąpieniu mają charakter selektywny i pomijają, że zakres zagadnień, które mogą być dofinansowywane ze środków Funduszu Sprawiedliwości obejmuje szerokie spektrum problemów społecznych w kontekście różnych form oraz rodzajów popełnianych czynów zabronionych, u podstaw których leżą dające się zidentyfikować problemy społeczne.

Kontrolerzy przekraczają mandat wynikający z uprawnienia do prowadzenia kontroli również poprzez narzucanie własnej, nieuzasadnionej opinii w zakresie merytorycznej oceny podejmowanych działań, które dotyczyły istotnych w kontekście walki z przestępczością obszarów życia i problemów społecznych. Kontrolerzy dokonując oceny merytorycznej realizowanych działań pominęli, że nauki społeczne oraz prawne opierają się na badaniu i analizie rzeczywistości i zmian społecznych, jakie wywołują określone kryzysy – w tym rozwój przestępczości i brak poszanowania dla porządku prawnego.

Już na wstępie (str. 3) Wystąpienia kontrolerzy stwierdzają, że: „Fundacja zrealizowała dwie umowy sfinansowane przy udziale środków Funduszu Sprawiedliwości, których deklarowanym celem było przeciwdziałanie przestępczości poprzez ochronę chrześcijan i zapobieganie przestępstwom przeciwko wolności sumienia, a także obrona dobrego imienia i walka ze szkodliwym zniekształceniem historii Polski”. Powyższe stwierdzenie stanowi następnie paradygmat kontroli, którego zastosowanie stanowi jeden z głównych problemów procesu kontroli. Przede wszystkim cel projektów to przeciwdziałanie **przyczynom przestępczości**, a nie tylko **przestępczości**. Powyższe rozróżnienie ma istotne znaczenie, zwłaszcza biorąc pod uwagę aktualny dorobek naukowy zarówno nauk prawnych, jak i nauk społecznych, które wyjaśniają nie tylko mechanizm popełnienia czynu zabronionego, ale również wszystko co ma znaczenie w procesie podejmowania decyzji o popełnieniu przestępstwa, a także mechanizmy działania sprawców na tzw. „przedpolu” popełnienia przestępstwa i odnosi się do motywacji indywidualnych i społecznych sprawców przestępstw. Ocena motywacji w procesie karnym ma istotne znaczenie, ponieważ motywacja stanowi jedną z dyrektyw wymiaru kary. *Jest to również miernik natury podmiotowej istotny dla oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu sprawcy, wskazujący na ogół intelektualnych i emocjonalnych przemyśleń i przeżyć sprawcy kształtujących jego intencje i wyjaśniających, dlaczego dopuścił się danego czynu przestępczego* (A. Marek, KK. Komentarz, 2010, s. 308) (R. A. Stefański (red.), Kodeks karny. Komentarz. Wyd. 7, Warszawa 2025). **Ocena sfery motywacyjnej sprawcy jest powiązana z ustaleniem stopnia jego winy oraz społecznej szkodliwości popełnionego przez niego czynu. W tym kontekście bierze się bowiem pod uwagę, co w rzeczywistości kierowało sprawcą i jaki był cel podjętego przez niego zachowania. Przez motywację rozumie się bowiem przejaw procesu emocjonalnego, który jest poszerzony o zdolności do działania i ukierunkowanego na oznaczony cel** (J. Brzezińska, *Rozważania o znamionach psychologicznych*, s. 84; por. również M. Derlatka, *Motywacja*, s. 28–37). *W orzecznictwie wskazuje się, że dla rekonstrukcji procesu motywacyjnego zachodzącego w psychice sprawcy opiera się przede wszystkim na analizie jego osobowości – cech jego charakteru, usposobienia, poziomu umysłowego, reakcji emocjonalnych, stosunku do otoczenia i zachowania się w określonych sytuacjach życiowych* (wyr. SN z 13.8.1974 r., IV KR 177/74, OSNKW 1974, Nr 12, poz. 222). *Określone motywy zachowania sprawcy mogą wpłynąć zatem na wymiar kary – łagodząco (np. chęć zaspokojenia potrzeb osób najbliższych, działanie w związku z groźbą innej osoby – zob. np. wyr. SN z 15.2.2012 r., II KK 216/11, Legalis) lub obciążająco (np. działanie z chęci odwetu)* (Kodeks karny [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Kodeks karny. Komentarz. Wyd. 8, Warszawa 2024).

Biorąc powyższe pod uwagę, za całkowicie nieuzasadnione należy uznać upraszczanie założeń projektów dokonane przez zespół kontrolujący. W ofertach stanowiących podstawę zawarcia obydwu umów wyraźnie wskazane zostały i omówione kazuistycznie cele projektów, które obejmowały działania niezwiązane *stricto* ze zwalczaniem przestępczości na etapie reakcji karnej – tutaj wyłączne kompetencje posiadają organy ochrony

prawnej – ale właśnie możliwe i dostępne działania, które poprzez informowanie, edukację, oddziaływania społeczne oraz inne, dostępne środki, mogą przeciwdziałać demoralizacji i podejmowaniu działań naruszających prawa innych osób w sferze motywacji, przekonań i świadomości społecznej niedoszłych sprawców przestępstw.

4. Zarzuty adresowane wobec ofert Fundacji

Całkowicie niezrozumiałe a nawet bezprawne jest formułowanie przez Najwyższą Izbę Kontroli zarzutów w zakresie treści ofert zaakceptowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości i wywodzenie na tej podstawie odpowiedzialności Fundacji za stwierdzone nieprawidłowości. **Najwyższa Izba Kontroli nie posiada uprawnień w zakresie kontroli i oceny podmiotów niepublicznych w aspekcie poprawności (niesprzeczności) formułowanych poprzez te podmioty ofert.** W tym aspekcie kontrola może dotyczyć wyłącznie organów władzy publicznej, które na podstawie przedstawionej oferty zawarły określoną umowę. Oferta powstaje **przed** zawarciem umowy, podczas gdy **Najwyższa Izba Kontroli jest uprawniona do prowadzenia kontroli podmiotów niepublicznych dopiero na etapie realizacji umowy oraz w aspekcie legalności realizacji umowy oraz gospodarności w jej wykonywaniu.**

Powyższe oznacza, że w zakresie zaciągniętych zobowiązań treść zawartej umowy o dofinansowanie stanowi wiążące kryterium odniesienia legalności i gospodarności wydatkowania środków publicznych i nie może być rozszerzana o kryteria nieobjęte dopuszczalnym zakresem kontroli NIK.

Ewentualne prowadzenie kontroli w zakresie akceptacji treści rzekomo nieprawidłowej oferty odbiega zasadniczo od zakresu kontroli, którym w stanie faktycznym nie jest przecież ocena prawidłowości działania Ministra Sprawiedliwości jako Dysponenta Funduszu. Powinno być oczywiste, że formalnoprawna ocena treści oferty nie jest i nie była zadaniem Fundacji, lecz Ministerstwa Sprawiedliwości.

Na str. 3 Wystąpienia kontrolujący wprost obarczają Fundację odpowiedzialnością za rzekome błędne opracowanie ofert (zaakceptowanych przez Dysponenta Funduszu bez zmian w omawianym obszarze), zarzucając, że skutkiem ww. nieprawidłowości miał być rzekomo brak możliwości ustalenia rezultatów projektów. Dalej zespół kontrolujący stwierdza, iż rzekomo „kwota dofinansowania została w 56,1% wykorzystana na dofinansowanie bieżącej działalności prowadzonej przez Fundację wspierając bezpośrednio działalność statutową Fundacji a ich związek z celami Funduszu był co najwyżej ograniczony”. Ponownie więc kontrolujący wprost wskazują na oparcie kontroli o kryterium celowości – do czego nie są uprawnieni z uwagi na rodzaj kontrolowanego podmiotu, pomimo że Fundacja wydatkowała środki zgodnie z umową. Wszystkie ponoszone i rozliczone w ramach projektów wydatki służyły realizacji projektów i osiągnięciu celów założonych w ofertach oraz w umowach. Fundacja wydatkowała środki przez pryzmat ustalonych z Dysponentem Funduszu założeń dla projektów i wyłącznie z realizacji tychże założeń może być rozliczana.

5. Formułowanie zarzutu dofinansowania bieżącej działalności - w zakresie produkcji i emisji audycji

Kontrolujący zarzucają, że Fundacja wykorzystywała środki na działalność telewizyjną realizowaną poprzez produkcję i emisję na antenie TV TRWAM audycji telewizyjnych oraz działalność powiązanych mediów.

Tymczasem, Fundacja przygotowała ofertę skoncentrowaną właśnie na działaniach telewizyjnych z wykorzystaniem mediów, których jest nadawcą. Skoro oferta została przyjęta, podczas gdy wcześniej przedstawiono Statut Fundacji, to bezpodstawny jest zarzut, że uzyskane dotacje wspierały bezpośrednio działalność Fundacji. Jest całkowicie naturalne, że podmiot otrzymujący dotację realizuje zadania statutowe, które wpisują się w zakres zadań w projektach. Przeciwnie, to działalność wbrew Statutowi Fundacji stanowiłaby naruszenie prawa i byłaby nieakceptowalna.

Fakt, że zadania realizowane w ramach umów są zbliżone lub nawet tożsame z działaniami podejmowanymi w ramach zawartych umów, nie powinien przesłaniać oczywistej okoliczności, że Fundacja podjęła się realizacji zadań w projektach jako podmiot w tym zakresie wyspecjalizowany.

Pozyskanie finansowania ze środków publicznych na realizację określonych zadań ze środków publicznych wiąże pozyskane środki z obowiązkiem realizacji określonych zadań. Zadania realizowane dzięki środkom publicznym realizują cele, które pierwotnie realizować powinny organy administracji państwowej. Fakt, że podmiot, który podejmuje się realizacji zadań w tym zakresie wcześniej społecznie lub profesjonalnie realizował podobne działania, nie zmienia faktu, że działania te podejmowane są w celu realizacji obowiązków państwa, które muszą zostać przez państwo sfinansowane.

W przypadku, gdy Najwyższa Izba Kontroli ma zastrzeżenia w zakresie zasadności przeznaczenia dotacji na określoną działalność, uzgodnioną w umowie z Fundacją, to właściwym adresatem kontroli jest Dysponent Funduszu, który przyznał dofinansowanie, nie Fundacja.

6. Formułowanie wymagań dowodowych nieznajdujących oparcia w przepisach prawa bądź w umowie

1) zarzuty w zakresie dokumentowania wydatków

Kontrolujący czynią zarzut z braku posiadania przez Fundację określonych dokumentów. Wystąpienie nie wskazuje jednak wprost, jakiej postaci i treści dowodów – prawidłowych i rzetelnych w ocenie zespołu kontrolującego – należało od Kontrolowanego wymagać. Przykładowo, kontrolujący na str. 21 Wystąpienia pokontrolnego formułują zarzut, że wydatki w łącznej wysokości 180.000 zł poniesione przez Fundację na usługi doradztwa prawnego zostały poniesione niezgodnie z § 3 ust. 9 lit. d) umowy dotacji. Jednakże, przywołany zapis stanowi wyłącznie o konieczności „udokumentowania” wydatków – bez wskazywania konkretnej formy czy wymogów w zakresie udokumentowania, jak ma to miejsce np. w treści § 9 umowy. Fundacja przedstawiła dokumenty m.in. w postaci miesięcznych ewidencji dyżurów oraz umowy i faktury, a powyższe niewątpliwie stanowi dokumentację.

2) zarzuty braku udokumentowania efektów rzeczowych

Kontrolujący, wbrew treści umowy, zarzucają, że „Fundacja nie udokumentowała należyście efektów rzeczowych dotyczących wydatków poniesionych na usługi doradztwa prawnego” – chociaż umowa nie posługuje się stwierdzeniem o konieczności dokumentowania efektów rzeczowych. Zgodnie z § 9 ust. 2 umów Fundacja zobowiązana była do prowadzenia „dokumentacji rzeczowej i księgowej”, przy czym obowiązek ten nie inkorporuje wymogu dokumentowania efektów rzeczowych, które stanowią inny rodzaj dokumentacji – opisującej skutki działań podejmowanych w ramach realizowanego projektu. W powyższym zakresie zespół kontrolujący nakłada na Kontrolowanego wymóg dopełnienia obowiązków niewynikających z umowy, którego sformułowanie wynika z nieprawidłowej interpretacji treści zawartych umów. Tego rodzaju błąd świadczy o tym, że zespół kontrolujący po raz kolejny przyjmuje błędne, sprzeczne z umową założenia, z których formułowane są zarzuty naruszenia pod adresem Fundacji.

Po raz kolejny również zespół kontrolujący nie wskazuje, jak powinno wyglądać – w ocenie NIK – prawidłowe udokumentowanie „efektów rzeczowych wydatków poniesionych na usługi doradztwa prawnego”. Wystąpienie nie wskazuje konkretnie przykładu czy rodzaju dokumentacji, obowiązkowi posiadania której Fundacja miała nie sprostać i poprzestaje na arbitralnym, nieuzasadnionym w żaden sposób stwierdzeniu.

7. Próba nieuzasadnionej ingerencji w decyzje procesowe profesjonalnych pełnomocników

Jak już sygnalizowano wcześniej, zgodnie z art. 29 ust. 2 ustawy o NIK, *dostęp Najwyższej Izby Kontroli do dokumentów i materiałów potrzebnych do ustalenia stanu faktycznego w zakresie kontrolowanej działalności, lecz zawierających informacje stanowiące tajemnicę ustawowo chronioną może być wyłączony lub ograniczony jedynie na podstawie innych ustaw*. Wobec powyższego, Najwyższa Izba Kontroli nie miała w niniejszej sprawie podstaw prawnych do prowadzenia analizy materiałów postępowań.

Wskazać należy również, że zespół kontrolujący, pomijając kwestię specyfiki stosunku prawnego łączącego pełnomocnika (adwokata lub radcę prawnego) z klientem, całkowicie nieprawidłowo zarzuca, że niekwalifikowane są wydatki ponoszone w związku z dyżurami telefonicznymi adwokata. Wskazujemy, że ani Fundacja, ani dyżurujący adwokat nie mieli wpływu na temat rozmów narzucany przez telefonujące osoby. Fakt, że w czasie dyżurów telefonicznych część kontaktów nie dotyczyła zagadnień, które mogły być poruszane zgodnie z treścią zawartych umów, nie zmienia faktu, że dyżury telefoniczne były faktycznie pełnione. Nawet w przypadku, gdyby w czasie dyżuru telefonicznego nie było żadnego połączenia przychodzącego, również należałoby uznać, że dyżur został zrealizowany prawidłowo i w związku z tym należne jest pełnomocnikowi wynagrodzenie, w związku z jego gotowością i pozostawaniem do dyspozycji w ramach dyżuru. Na podobnej zasadzie funkcjonują punkty nieodpłatnej pomocy prawnej, których koszt działania pokrywany jest ze środków publicznych. Ideą tego rodzaju punktów – podobnie jak miało to miejsce w ramach projektu – jest zapewnienie możliwości uzyskania pomocy prawnej w oznaczonym miejscu, o oznaczonym czasie. Całkowicie nieracjonalne jest twierdzenie i wymaganie, aby wynagrodzenie za pełnienie dyżuru telefonicznego czy osobistego należne było tylko w przypadku, gdy w czasie dyżuru faktycznie zostanie udzielona pomoc prawna. Jest to wniosek całkowicie sprzeczny z ideą „dyżuru” i pozostawiania w gotowości do realizacji określonych działań w określonym czasie.

Niedopuszczalne jest również, aby kontrolerzy w ramach realizowanych czynności dokonywali wiążącej oceny pracy profesjonalnych pełnomocników – adwokatów czy radców prawnych - oraz wyprowadzania wniosków w zakresie zasadności określonych działań procesowych. Tego rodzaju działanie stanowi rażące przekroczenie kompetencji wynikających z upoważnienia do kontroli. Czynności realizowane przez pełnomocnika profesjonalnego w związku ze świadczoną pomocą prawną poddawane są następnie ocenie formalnej i prawnej właściwych organów oraz sądów. Proces stosowania prawa obejmuje szeroki zakres władzy dyskrecyjnej organów ścigania, sądów czy innych organów ochrony prawnej. W ramach *imperium* poszczególnych organów, dokonywana przez nie ocena stanu faktycznego pozostaje dla zainteresowanej osoby wiążąca, chyba że dysponuje ona środkami odwoławczymi. Prawo domagania się ochrony prawnej jest prawem powszechnym, przysługującym wszystkim osobom aktualnie podlegającym jurysdykcji sądów i organów państwa. W procesie stosowania prawa na etapie ustalania stanu faktycznego i następnie subsumpcji ujawnia się szereg okoliczności, które mogły być nieznanne na etapie formułowania stanowiska inicjującego postępowanie. Odpowiedzią na te zmiany jest działanie profesjonalnego pełnomocnika, który ocenia na podstawie własnej wiedzy szanse i ryzyka procesowe, a następnie ustala bilans szans oraz ryzyka w kontekście podejmowania dalszych czynności procesowych. Wskazujemy przy tym, że sprawy światopoglądowe czy związane z wolnościami wynikającymi z Konstytucji – jak wskazywano już w czasie kontroli – mają szczególny charakter i wymagają zaangażowania pełnomocnika o bardzo szczególnych kompetencjach. W sprawach o podłożu religijnym lub światopoglądowym konieczna jest pogłębiona analiza prawna i przeprowadzenie skomplikowanej oceny, czy doszło do naruszenia prawa. Ponadto wskazujemy, że niestety, aktualnie sprawy związane z ochroną wolności obywatelskich nie są traktowane na równi m. in. z ochroną prawa własności, czy naruszeniem nietykalności i uzyskanie ochrony przed organami ochrony prawnej w tym zakresie bywa utrudnione lub niemożliwe.

8. Formułowanie sprzecznych zarzutów

Kontrolujący analogiczne stany faktyczne oceniają w sposób przeciwstawny.

Na str. 6 oraz 10 Wystąpienia pokontrolnego kontrolujący zarzucają, że w Biurze Sieci Pomocy Prawnej i Poradnictwa Obywatelskiego zatrudnionych zostało dwóch prawników bez posiadania tytułu zawodowego adwokata lub radcy prawnego. Na str. 24 Wystąpienia kontrolujący czynią zarzut nieprawidłowości w zakresie faktu zatrudnienia profesjonalnego prawnika (adwokata) do dyżurów telefonicznych w Biurze Sieci Pomocy Prawnej i Poradnictwa Obywatelskiego.

Niezależnie zatem od sposobu działania Fundacji (zatrudnienie prawnika bez tytułu zawodowego/zatrudnienie prawnika z tytułem zawodowym) kontrolujący negatywnie oceniają działanie Fundacji. Warto w tym miejscu wskazać, że kontrolujący oparli swoje wystąpienie w zakresie zarzutu zatrudnienia profesjonalnego prawnika o wycinkowe informacje, co doprowadziło do błędnych ustaleń faktycznych (kwestia szczegółowo wyjaśniona w Załączniku nr 1 do niniejszego pisma).

9. Bezprawne wykroczenie poza legalny zakres kontroli

W Wystąpieniu wskazano, że zidentyfikowana przez NIK nieprawidłowość może skutkować nałożeniem przez Dysponenta Funduszu na podstawie § 16 ust. 2 umowy dotacji, kar umownych na Fundację. Trzeba jednak podkreślić, że podmiotem kontrolowanym nie był Dysponent Funduszu – lecz jej Beneficjent, stąd kontrolujący nie mają żadnych podstaw prawnych, aby formułować wnioski dotyczące ewentualnej odpowiedzialności cywilnej Beneficjenta. Przypomnieć w tym miejscu jeszcze raz należy, że celem kontroli jest wyłącznie ustalenie gospodarności i legalności wydatkowania środków publicznych przez Beneficjenta.

10. Podsumowanie

W ocenie Fundacji zespół kontrolujący w zakresie istotnych okoliczności związanych ściśle z przedmiotem projektu dokonał błędnej i niewystarczającej analizy oraz interpretacji zawartych umów o dofinansowanie i sformułował na tej podstawie błędne wnioski pokontrolne. Kluczowe znaczenie ma w przedmiotowej sprawie ustalenie wiążącego zakresu zadań, które musi być ugruntowane w wyczerpującej i kompleksowej analizie zawartych umów oraz ofert złożonych przez Fundację. Dokonana przez zespół kontrolujący arbitralna ocena zapisów umów i wprost sprzeczne z treścią umów wnioski kontroli w całości przekreślają prawidłowość dokonanych ocen i wniosków pokontrolnych w znaczeniu merytorycznym. **Przyjęte założenia dotyczyły de facto oceny funkcjonowania Funduszu Sprawiedliwości, nie wykonania przez Fundację zawartych umów.**

Prawidłowo przeprowadzona kontrola nie może uwzględniać kryteriów oceny innych, aniżeli wynikające z ustawowego mandatu kompetencyjnego NIK. Naruszenie w zakresie kryteriów kontroli stanowi kwalifikowany błąd po stronie NIK i samodzielnie przekreśla wnioski pokontrolne jako wiążące dla Kontrolowanego, z uwagi na sformułowanie ich z naruszeniem prawa (naruszenie zasady legalizmu).

Załącznik nr 1 - Stanowisko Kontrolowanego w odniesieniu do poszczególnych zarzutów w kolejności ich sformułowania

Podpisy:

CZŁONEK ZARZĄDU

Lidia Kochanowicz-Mańk

CZŁONEK ZARZĄDU

Jan Król

FUNDACJA LUX VERITATIS

01-192 Warszawa, ul. Leszno 14
tel. (22) 535-64-71, fax (22) 535-64-70
NIP: 896-11-69-046 KRS:0000139773

**STANOWISKO KONTROLOWANEGO W ODNIESIENIU DO POSZCZEGÓLNYCH ZARZUTÓW
W KOLEJNOŚCI ICH SFORMUŁOWANIA**

1. Pkt II na str. 3 Wystąpienia:

Fundacja zrealizowała dwie umowy sfinansowane przy udziale środków Funduszu Sprawiedliwości, których deklarowanym celem było przeciwdziałanie przestępczości poprzez ochronę chrześcijan i zapobieganie przestępstwom przeciwko wolności sumienia, a także obrona dobrego imienia i walka ze szkodliwym zniekształceniem historii Polski.

Stanowisko Kontrolowanego:

Zastosowanie powyższego uproszczenia powoduje, że cele projektowe zostały niewłaściwie przedstawione już w pierwszych zdaniach Wystąpienia, co wypacza wnioski kontroli. Przede wszystkim cel projektów to przeciwdziałanie przyczynom przestępczości, a nie tylko przestępczości.

Fundacja złożyła ofertę w V otwartym konkursie ofert na powierzenie realizacji zadań ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości w zakresie Przeciwdziałania przyczynom przestępczości dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i nie działających w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji na lata 2020 – 2023. **(projekt Centrum Ochrony Praw Chrześcijan – COPCH).**

Rodzaje zadań wymienione w ogłoszeniu w sprawie przeprowadzenia V konkursu³:

§ 4 ust. 1 ogłoszenia w sprawie V konkursu ofert:

„1. Dotacja może być przyznana na zadania mające na celu przeciwdziałanie przyczynom przestępczości, realizowane przez jednostki niezaliczane do sektora finansów publicznych i nie działające w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszenia, fundacje, organizacje i instytucje (dalej - „podmiot”), polegające na przeciwdziałaniu przestępstwom i ich przyczynom w zakresie:

- a. **prewencji przestępstw przeciwko wolności sumienia i wyznania;***
- b. **prewencji stosowania przemocy, gróźb bezprawnych na tle przynależności wyznaniowej;***
- c. **prewencji dyskryminacji na tle przynależności wyznaniowej, w tym w stosunkach pracy, działalności gospodarczej, edukacji i szkolnictwie wyższym;***
- d. **przeciwdziałania naruszeniom wolności sumienia i religii, w tym ingerencjom władz publicznych w zakresie ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania;***
- e. **zapobiegania naruszeniom praw rodziców do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnego ze swoimi przekonaniem;***
- f. **prewencji nawoływania do nienawiści czy znieważania na tle wyznaniowym;***
- g. **upowszechniania wiedzy z zakresu prześladowań chrześcijan w Polsce i na świecie;***
- h. **kształtowanie i propagowanie postaw społecznych, obywatelskich i patriotycznych;***
- i. **przeciwdziałania zagrożeniom dla małżeństw i rodzin, w tym przeciwdziałanie propagowaniu zachowań sprzyjających demoralizacji dzieci i młodzieży;***
- j. **przybliżanie i upowszechnianie zapisów prawa w celu edukowania w zakresie przeciwdziałania przyczynom przestępczości w wyżej wskazanych obszarach;***

³ Opublikowane na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości:
<https://www.gov.pl/attachment/929083e3-1f73-4398-859b-3cf387e82e1f>

k. przeciwdziałania ugruntowywaniu się stereotypów stanowiących pośrednią przyczynę przestępczości w wyżej wskazanych obszarach."

2. Zadanie będzie realizowane poprzez następujące typy zadań określonych w § 42 rozporządzenia:

- 1) **organizowanie oraz przeprowadzanie akcji i przedsięwzięć informacyjnych;**
- 2) **finansowanie przygotowania, druku oraz kolportażu publikacji i wydawnictw związanych z prawami osób pokrzywdzonych przestępstwem oraz zapobieganie przestępczości;**
- 3) **tworzenie, wzmocnienie i rozbudowa sieci pomocy ofiarom przestępstw, zapobieganiu przestępczości oraz pomocy postpenitencjarnej;**
- 4) **organizowanie lub zlecanie organizacji konferencji, seminariów;**
- 5) **zakup wartości niematerialnych i prawnych."**

W ramach złożonej oferty Fundacja wskazywała (str. 17 oferty):

„Zważywszy na przedstawione powyżej fakty i na statutowe cele działania Fundacji Lux Veritatis zamierzamy zrealizować projekt, którego istotą będzie ochrona wartości chrześcijańskich oraz chrześcijan i w tym obszarze i zakresie będziemy prowadzić wszelkie czynności zmierzające do:

- zapobiegania przestępstwom przeciwko wolności sumienia i wyznania;
 - zapobiegania stosowania przemocy, gróźb bezprawnych na tle przynależności wyznaniowej;
 - zapobiegania dyskryminacji na tle przynależności wyznaniowej, w tym w stosunkach pracy, działalności gospodarczej, edukacji i szkolnictwie wyższym;
 - przeciwdziałanie naruszeniom wolności sumienia i religii, w tym ingerencjom władz publicznych w zakresie ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania;
 - zapobiegania naruszeniom praw rodziców do zapewniania dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnego ze swoimi przekonaniem;
 - przeciwdziałania nawoływania do nienawiści czy znieważania na tle wyznaniowym;
 - upowszechniania wiedzy z zakresu prześladowań chrześcijan w Polsce i na świecie;
 - kształtowania postaw społecznych, obywatelskich, patriotycznych;
 - przeciwdziałania zagrożeniom dla małżeństw i rodzin, w tym przeciwdziałanie propagowaniu zachowań sprzyjających demoralizacji dzieci i młodzieży;
 - przybliżania i upowszechniania zapisów prawa w celu edukowania w zakresie przeciwdziałania przyczynom przestępczości w wyżej podanych aspektach;
- przeciwdziałania ugruntowywaniu się stereotypów stanowiących pośrednią przyczynę przestępczości w wyżej wskazanych obszarach.

Potrzeba realizacji opisywanego projektu wynika również z analizy potrzeb i oczekiwań odbiorców naszych działań. Fundacja Lux Veritatis jako nadawca TV TRWAM jest w stałym kontakcie z widzami stacji. Dzięki audycjom interaktywnym oraz organizowaniu cyklicznych spotkań z widzami znamy potrzeby i oczekiwania naszych odbiorców. Należą do nich m.in. potrzeba dysponowania rzetelną i wiarygodną informacją, posiadania wiedzy na temat ważnych społecznie spraw, pełnoprawnego uczestnictwa w życiu i dialogu społecznym. Od dłuższego czasu otrzymujemy jednoznaczne sygnały, że telewidzowie TRWAM - jako chrześcijanie doświadczają różnego rodzaju przejawów dyskryminacji, przemocy i wykluczenia społecznego."

Dalej (str. 17 – 18 oferty) Fundacja wskazywała:

„Celem głównym zadania jest ochrona wartości chrześcijańskich i chrześcijan oraz przeciwdziałanie przyczynom przestępczości w zakresie:

- zapobiegania przestępstwom przeciwko wolności sumienia i wyznania;
- zapobiegania stosowania przemocy, gróźb bezprawnych na tle przynależności wyznaniowej;
- zapobiegania dyskryminacji na tle przynależności wyznaniowej, w tym w stosunkach pracy, działalności gospodarczej, edukacji i szkolnictwie wyższym;
- przeciwdziałania naruszeniom wolności sumienia i religii, w tym ingerencjom władz publicznych w zakresie ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania;
- zapobiegania naruszeniom praw rodziców do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnego ze swoimi przekonaniami;
- przeciwdziałania nawoływania do nienawiści czy znieważania na tle wyznaniowym;
- upowszechniania wiedzy z zakresu prześladowań chrześcijan w Polsce i na świecie;
- kształtowania i propagowania postaw społecznych, obywatelskich, patriotycznych;
- przeciwdziałania zagrożeniom dla małżeństw i rodzin, w tym przeciwdziałanie propagowaniu zachowań sprzyjających demoralizacji dzieci i młodzieży;
- przybliżania i upowszechniania zapisów prawa w celu edukowania w zakresie przeciwdziałania przyczynom przestępczości w wyżej podanych aspektach;
- przeciwdziałania ugruntowywaniu się stereotypów stanowiących pośrednią przyczynę przestępczości w wyżej wskazanych obszarach.

Cele szczegółowe to:

- informowanie, edukacja, upowszechnianie wiedzy za pomocą audycji telewizyjnych, kampanii społecznych, cyklicznych publikacji, szkoleń stacjonarnych i on-line, treści zamieszczonych na utworzonym portalu internetowym,
- udzielanie bezpłatnej pomocy prawnej i porad obywatelskich - dzięki stworzeniu sieci pomocy,
- prowadzenie badań na temat prześladowania chrześcijan w Polsce i na świecie oraz udostępnianie ich wyników,
- stała analiza potrzeb odbiorców projektu i reagowanie na te potrzeby,
- w razie konieczności inicjowanie zmian systemowych w celu ochrony wartości chrześcijańskich, co w efekcie przełoży się na zmianę zachowań, a w dalszej perspektywie doprowadzi do trwałej zmiany postaw społecznych, a przede wszystkim przyczyni się do ochrony odbiorców projektu i ich praw jako chrześcijan.

Powyższe cele projektu wynikające z ogłoszenia o V konkursie ofert oraz wyraźnie zidentyfikowane cele projektu Fundacji, wskazane w złożonej ofercie, całkowicie się pokrywają, a wszystkie zadania zaplanowane w projekcie przez Fundację oraz cele zostały zrealizowane w sposób zgodny z założeniami działania Funduszu Sprawiedliwości.

Fundacja złożyła ofertę również w VI otwartym konkursie ofert na powierzenie realizacji zadań ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości w zakresie Przeciwdziałania przyczynom przestępczości dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i nie działających w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji na lata 2020 – 2023. **(projekt Prawda a historia – PaH)**

Rodzaje zadań wymienione w ogłoszeniu w sprawie przeprowadzenia VI konkursu⁴:

§ 4 ust. 1 ogłoszenia w sprawie VI konkursu ofert:

„1. Dotacja może być przyznana na zadania mające na celu przeciwdziałanie przyczynom przestępczości, realizowane przez jednostki niezaliczane do sektora finansów publicznych i nie działające w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszenia, fundacje, organizacje i instytucje (dalej - „podmiot”), polegające na przeciwdziałaniu przestępstwom i ich przyczynom w zakresie:

- a. **prewencji przestępstw przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, mając na celu w szczególności ochronę dobrego imienia Polski;**
- b. **przeciwdziałania fałszowaniu historii Polski, w tym w zakresie zaprzeczania zbrodniom o których mowa w art. 1 pkt 1 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej;**
- c. **wspierania sprawnego i transparentnego systemu instytucji publicznych, w tym prewencji przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości, działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego, ze szczególnym uwzględnieniem prewencji korupcji oraz nadużycia funkcji, prewencji przestępstw przeciwko wyborom, porządkowi publicznemu, środowisku, obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym;**
- d. **ochrony wolności słowa, w szczególności prewencji tłumienia lub utrudniania krytyki w środkach komunikacji społecznej;**
- e. **kształtowania i propagowania postaw społecznych, obywatelskich, patriotycznych;**
- f. **przybliżania i upowszechniania zapisów prawa w celu edukowania w zakresie przeciwdziałania przyczynom przestępczości w wyżej wskazanych obszarach;**
- g. **przeciwdziałania ugruntowywaniu się stereotypów stanowiących pośrednią przyczynę przestępczości w wyżej wskazanych obszarach.**

2. Zadanie będzie realizowane poprzez następujące typy zadań określonych w § 42 rozporządzenia:

- 1) **organizowanie oraz przeprowadzanie akcji i przedsięwzięć informacyjnych;**
- 2) **finansowanie przygotowania, druku oraz kolportażu publikacji i wydawnictw związanych z prawami osób pokrzywdzonych przestępstwem oraz zapobieganie przestępczości;**
- 3) **tworzenie, wzmacnianie i rozbudowa sieci pomocy ofiarom przestępstw, zapobieganiu przestępczości oraz pomocy postpenitencjarnej;**
- 4) **organizowanie lub zlecanie organizacji konferencji, seminariów;**
- 5) **zakup wartości niematerialnych i prawnych.**

W ramach złożonej oferty Fundacja wskazywała (str. 13 - 14 oferty):

„Cele główne projektu to:

- **ochrona dobrego imienia Polski, poprzez długofalowe działania informacyjne i edukacyjne,**
- **walka ze szkodliwym zniekształceniem historii Polski, zarówno na arenie polskiej, jak i międzynarodowej, szczególnie w kontekście II wojny światowej,**
- **ochrona wolności słowa i swobód obywatelskich w tym zakresie, przyczynianie się do właściwego dyskursu społecznego i obywatelskiego, przeciwdziałanie tłumieniu krytyki w mediach,**
- **kształtowanie postaw społecznych i obywatelskich, pielęgnowanie patriotyzmu poprzez pokazywanie procesu odkłamywania historii i pokazywanie ważnych i wartościowych inicjatyw instytucjonalnych i oddolnych (społecznych),**

⁴ Opublikowane na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości:
<https://www.gov.pl/attachment/0d0a2d18-e320-433a-9b3a-424dd5a3b4dc>

- **przeciwdziałanie kształtowaniu się szkodliwych stereotypów, szczególnie w obszarze historii Polski, jej wpływu na losy powojennej Europy, przybliżanie wiedzy z tego zakresu, edukowanie i informowanie,**
- **przybliżenie i upowszechnianie zapisów prawa w powyższych zakresach, ze szczególnym uwzględnieniem wolności słowa.**

Cele szczegółowe projektu:

- **działania informacyjne i edukacyjne w celu ochrony dobrego imienia Polski,**
- **zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej tematyki projektu,**
- **uzyskanie przez uczestników projektu wiedzy na temat ochrony wolności słowa i swobód obywatelskich,**
- **ukształtowanie postaw prospołecznych i proobywatelskich,**
- **ukształtowanie właściwych postaw patriotycznych poprzez pokazywanie procesu odkłamywania historii,**
- **uzyskanie przez uczestników projektu wiedzy o ważnych i wartościowych inicjatywach instytucjonalnych i oddolnych (społecznych) związanych z tematyką projektu.**

Cele są możliwe do osiągnięcia zarówno dzięki tematyce i treściom, które będą zawarte w projekcie, jak i poprzez zasięg i złożoność projektu. Osiągnięcie odpowiedniego zasięgu będzie możliwe dzięki upowszechnianiu treści za pomocą wielu kanałów komunikacyjnych."

Ponownie należy ocenić, że powyższe cele projektu wynikające z ogłoszenia o VI konkursie ofert oraz wyraźnie zidentyfikowane cele projektu Fundacji, wskazane w złożonej ofercie, całkowicie się pokrywają, a wszystkie zadania zaplanowane w projekcie przez Fundację oraz cele zostały zrealizowane w sposób zgodny z założeniami działania Funduszu Sprawiedliwości.

Powyższe stanowisko polemiczne wobec wniosków Wystąpienia, niezależnie od wskazanych wyżej błędów dokonanej oceny, nie powinno przesłaniać faktu, że dokonana przez kontrolerów NIK ocena realizacji projektu może odnosić się w kontekście odpowiedzialności Fundacji wyłącznie do realizacji postanowień zawartych umów, nie zaś do generalnych założeń działania Funduszu Sprawiedliwości.

2. Pkt II na str. 3 Wystąpienia:

NIK ustaliła, że Fundacja wytworzyła większość produktów obu umów dotacji.

Stanowisko Kontrolowanego:

W ocenie Fundacji użyte przez NIK sformułowanie „większość” fałszuje obraz i nie odzwierciedla stanu faktycznego w sposób prawidłowy.

Fundacja wykonała wszystkie zadania w obydwu projektach, zgodnie z zawartymi umowami:

Projekt COPCH (umowa nr: DFS-II.7211.52.2020)

- 1) portal internetowy;
- 2) produkcja i emisja 30 „Rozmów Niedokończonych” (jedna emisja skrócona do 50 minut);
- 3) wydanie 4 publikacji;

- 4) cztery kampanie społeczne (w ramach kampanii społecznych Fundacja miała zrealizować 4 kampanie billboardowe i 4 kampanie spotowe w telewizji). W pierwszym roku projektowym Fundacja nie zrealizowała kampanii billboardowej z powodu ograniczeń i obostrzeń obowiązujących w związku z wybuchem globalnej pandemii Covid-19 o charakterze siły wyższej. Regulacje rządowe wprowadziły ograniczenie w poruszaniu się na otwartej przestrzeni. Kampania zewnętrzna byłaby w naszej opinii nieskuteczna, a pieniądze przeznaczone na jej realizację wydane niegospodarnie. Niewykorzystane środki przeznaczone na ten cel zostały zwrócone Funduszowi, a zaistniałą sytuację zaraportowano w ramach sprawozdania z realizacji projektu za II półrocze 2020 r.;
- 5) utworzenie Biura Bezpłatnej Pomocy Prawnej i Poradnictwa Obywatelskiego;
- 6) przeprowadzenie 4 badań naukowych;
- 7) zorganizowanie i przeprowadzenie 8 szkoleń.

Projekt PaH (umowa nr: DFS-II.7211.103.2020)

- 1) produkcja i emisja 24 audycji „Rozmów Niedokończonych” (jedna z audycji została skrócona do 45 minut);
- 2) produkcja i emisja 55 felietonów filmowych;
- 3) wydanie 4 publikacji historycznych;
- 4) zorganizowanie 3 konferencji naukowo-historycznych.

Analiza treści zadań oraz prawidłowa ocena ww. rezultatów projektów powinny prowadzić do wniosku, że Fundacja wywiązała się z obowiązku realizacji wszystkich zadań określonych dla poszczególnych umów. Potencjalne zastrzeżenia co do skrócenia audycji jednej z wielu audycji telewizyjnych, każdorazowo obiektywnie uzasadnione (*vide*: str. 19, akapit 4 oraz str. 37 akapit 4 Wystąpienia), nie mogą powodować uznania, że nie wszystkie zadania zostały zrealizowane.

3. Pkt III na str. 3 Wystąpienia:

Znaczna część wytworzonych produktów (audycji, publikacji) nie nawiązywała bezpośrednio do tematyki przeciwdziałania przestępczości, a dotyczyła szeroko pojętych kwestii światopoglądowych oraz różnorodnych zagadnień historycznych (oraz analogicznie stwierdzenia w akapicie 2 na str. 29 oraz akapit 2 str. 9 Wystąpienia)

Stanowisko Kontrolowanego:

Fundacja realizowała zadania **zgodnie z zapisami umowy**, opracowanymi zgodnie z rodzajami zadań wyszczególnionymi w Regulaminie konkursu i zgodnie z przyjętą przez Ministerstwo Sprawiedliwości ofertą (*vide*: *cytowane fragmenty ogłoszeń o konkurach w ust. 1 powyżej*).

Tematy audycji i publikacji były akceptowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości (Dysponenta Funduszu).

Projekt COPCH:

Poniżej wybrane zagadnienia poruszane w audycjach, szkoleniach i publikacjach:

Przykładowe tematy audycji:

- Dialog i pojednanie a dyskryminacja chrześcijan;
- Ingerencja w chrześcijańskie wychowanie;
- Wolność sumienia i religii skazanych i tymczasowo aresztowanych;
- Dekonstrukcja chrześcijańskiej idei małżeństwa we współczesnym świecie;
- Polskie prawo a dyskryminacja chrześcijan;

- Trybunał Strasburski a wolność religijna;
- Tożsamość chrześcijan we współczesnej Europie;
- Prześladowania chrześcijan w Europie i na świecie.

Publikacje:

1. W roku 2020 - publikacja wprowadzająca w temat projektu. Zostały w niej zawarte następujące tematy - każdy z nich został w szeroki i wyczerpujący sposób opisany przez zespół projektowy oraz współpracujących prawników:
 - 1) Czym jest wolność sumienia i religii?
 - 2) Jakie prawa przysługują nam w ramach wolności sumienia i wyznania?
 - 3) Prawne gwarancje wolności sumienia i religii.
 - 4) Czy wolność sumienia i religii podlega ograniczeniom?
 - 5) Dyskryminacja religijna i chrystianofobia.
 - 6) Prześladowania ze względu na wiarę.
 - 7) Gdzie zwrócić się o pomoc w przypadku doświadczenia dyskryminacji?
2. W roku 2021 - „Status prawny rodziców i dzieci w procesie wychowania. Wybrane aspekty”
3. W roku 2022 - „Zagadnienia prawne dotyczące ochrony prawno-karnej chrześcijan w Polsce”
4. W roku 2023 - podsumowująca - „Zamach na wartości chrześcijańskie w Polsce w latach 2020 - 2023”

Szkolenia:

1. Stereotypy, tożsamość, świadomość;
2. Zagadnienia prawne dotyczące kamoprawnej ochrony wolności sumienia i wyznania w Polsce;
3. Wolność religijna w wybranych krajach świata;
4. Skarga indywidualna w sprawie ochrony praw człowieka.

W odniesieniu do kwestii światopoglądowych poruszanych w tworzonych materiałach wskazujemy, że założenia projektów, przytoczone wyżej w ślad za treścią ogłoszeń o konkursach oferty, wprost wskazywały, jakie rodzaje zadań mogą być realizowane. W ramach katalogów zawartych w § 4 ust. 1 obydwu ogłoszeń o konkursach wskazano szereg kwestii, które są nacechowane światopoglądowo, takich jak przeciwdziałanie naruszeniom wolności sumienia i religii, w tym ingerencjom władz publicznych w zakresie ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania; przeciwdziałania zagrożeniom dla małżeństw i rodzin, w tym przeciwdziałanie propagowaniu zachowań sprzyjających demoralizacji dzieci i młodzieży; kształtowanie i propagowanie postaw społecznych, obywatelskich i patriotycznych. **W ramach realizacji zadań objętych umową nieuniknione było i konieczne wywołanie i przeprowadzenie dyskursu na tematy, które oceniane mogą być jako „światopoglądowe”, przy czym są to tematy społecznie istotne, wskazane wprost w dokumentacji konkursowej Dysponenta Funduszu.** Realizacja zadań objętych założeniami projektu nie może być oceniana jako niezgodna z projektem.

Projekt PaH:

Poniżej przykładowe zagadnienia poruszane w materiałach wytworzonych w ramach projektu istotne dla poczucia tożsamości i patriotyzmu:

- Stan wojenny 1981;
- Grudzień 1970;
- Polskie powstania wyzwolenicze – m.in. Powstanie Styczniowe;
- Obrona Westerplatte;

- Powstanie Warszawskie;

oraz tematy dotyczące odklamywania historii, przeciwdziałania fałszowaniu historii Polski, na przykład:

- Zbrodnia w Katyniu;

- Polacy ratujący Żydów w czasie II wojny światowej (historia Żabińskich w felietonie „Azy!”), historia doktora Pankiewicza w felietonie „Apteka pod Orłem”);

- Eksterminacja Polaków;

- Zbrodnia na Wołyniu / UPA;

- Rzeź Woli (w felietonie „historia Dirlewangera” oraz „Historia Reinefartha”).

Publikacje:

Pierwsza publikacja miała charakter wprowadzający w projekt. Pozostałe trzy miały skonkretyzowane tematy.

Poniżej fragmenty informacji na ich temat zreferowane w sprawozdaniach zaakceptowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości:

1. publikacja - 2020 rok

W ramach projektu została wydana publikacja, w której zamieszczono następujące teksty historyczne i dziennikarskie:

a. „Czym jest historia?” - autor Piotr Gołdyn. W artykule poruszono zagadnienia, takie jak: modele historii, fakty historyczne i ich przedstawianie, ocena faktów historycznych, subiektywizm historyka, czym jest historia?

b. „Polityka historyczna”, autor Jarosław Durka. W artykule przedstawiono źródłostów określenia „polityka historyczna”, przedstawiono działania krajów, takich jak Niemcy, Federacja Rosyjska, Polska w tym obszarze, prezentując ciekawe fakty z historii poszczególnych krajów, ich działania dyplomatyczne na tym polu – wszystko to umożliwiło czytelnikowi zrozumienie tytułowego pojęcia.

c. „Prawda historyczna”, autor Jarosław Durka. W artykule przedstawiono proces dążenia i dochodzenia do prawdy historycznej badaczy naukowych. Na podstawie przykładów i faktów pokazane zostało, czym są fakty historyczne, jak są interpretowane i jak wpływa to na postrzeganie historii. Poruszono zagadnienia związane z warsztatem historyka oraz interpretacji wydarzeń historycznych, ich przyczyn i skutków. Autor w artykule przywołał przykłady dochodzenia do prawdy historycznej, m.in. na podstawie Katynia i Holocaustu.

d. Wywiad z historykiem IPN - dr. Rafałem Leśkiewiczem, w którym zostały omówione zagadnienia: jak wyglądały stosunki polsko-żydowskie przed wojną, jak wojna zmieniła relacje polsko-żydowskie, jaką politykę historyczną prowadziły poszczególne władze – PRL, III RP, IV RP, od czego była uzależniona, co było jej priorytetem, polityka historyczna Polski a polityka Izraela, Rosji, Niemiec: w jakich punktach następują sytuacje konfliktowe, w jakich granicach państwo może prowadzić politykę historyczną, jeśli Żydzi mają prawo walczyć z tzw. kłamstwem oświęcimskim, to czy Polacy nie mają prawa walczyć z kłamstwem o „polskich obozach śmierci”?

2. publikacja - 2021 rok

Publikacja „Prawda a Historia”, w której autorzy kontynuowali podjęte w poprzednim wydaniu tematy polityki historycznej i prawdy historycznej. Tym razem nawiązali w swoich opracowaniach do relacji narodu polskiego ze wschodnimi sąsiadami – Rosją i Ukrainą. Publikacja zawierała cztery artykuły:

a. „Wojna polsko-bolszewicka i traktat ryski” autorstwa dr Jana Wiśniewskiego.

b. „Od konfliktu do współpracy. Polska i Ukraina w latach 1918-1921” autorstwa prof. dr hab. Zbigniewa Karpusa

c. „Polska-Ukraina: Walka o pamięć i krzyże” autorstwa dr Leona Popka

d. „Odkrywanie kart historii” autorstwa redaktor Katarzyny Cegielskiej.

3. publikacja - 2022 rok

Z okazji 80-lecia powstania Żegoty – Rady Pomocy Żydom przy Delegaturze Rządu RP na Kraj, jedynej w całej Europie wspieranej przez państwo instytucji ratującej Żydów przed niemiecką zagładą, wydano publikację historyczną poświęconą historii Żegoty, ukazującą jej strukturę i mechanizmy działania. Do współtworzenia publikacji zaproszone zostały następujące osoby:

a. dr Tomasz Domański, temat pracy: „Pomoc Żydom udzielana przez ludność Polską na okupowanych ziemiach polskich ze szczególnym uwzględnieniem Generalnego Gubernatorstwa – kontekst i uwarunkowania historyczne”

b. dr Izabela Mazanowska, temat pracy: „Referat dziecięcy Rady Pomocy Żydom”

c. dr Jan Wiśniewski, temat pracy: „Od Żegoty do pomocy militarnej. Polska pomoc cywilna i wojskowa dla powstańców w getcie warszawskim w 1943 r.

d. redaktor Katarzyna Cegielska, temat artykułu „Bohaterskie decyzje o ratowaniu ludzkiego życia – dwa biogramy: Stanisława Wojewódzka i Tadeusz Modelski”.

4. Publikacja – 2023 rok

Mając na uwadze sytuację polityczną w Europie i wojnę Rosji z Ukrainą, tematem publikacji zostały „Relacje polsko-rosyjskie na przełomie XX – XXI wieku”. Publikacja składała się z czterech artykułów skupionych wokół głównego tematu, napisanych przez czterech autorów. Pierwszy artykuł: „Rosyjska polityka historyczna wobec Polski w kontekście historii II wojny światowej: renesans sowieckiej wykładni dziejów” autorstwa prof. dr hab. Jana Szumskiego. Drugi artykuł: „O kilku kanonach współczesnej rosyjskiej polityki historycznej” autorstwa prof. dr hab. Mariusza Wołosa. Trzeci artykuł: „Nieudane starania o polsko-rosyjski dialog historyczny (2002-2010) prof. dr hab. Marka Kornata. Czwarty artykuł: „Anty-Katyń. Przyczynek do rosyjskiej polityki historycznej” autorstwa dr Jana Wiśniewskiego.

Podsumowując należy wskazać, że zarzut naruszenia w zakresie treści wytworzonych w projektach materiałów został sformułowany wyłącznie na podstawie arbitralnej i sprzecznej z literalnym brzmieniem dokumentacji konkursowej oceny zagadnień poruszanych w tworzonych w ramach projektu materiałach. Zespół kontrolujący nieprawidłowo – niewyczerpująco oraz merytorycznie błędnie – ocenił, że poruszane tematy nie mieściły się w granicach zadań wynikających z obydwu umów, mimo iż literalne założenia dla obydwu projektów odnoszą się do ochrony niemierzalnych wartości, ugruntowanych w zagadnieniach społecznych, które można kwalifikować jako „kwestie światopoglądowe”. Powyższe nie zmienia jednak faktu, że poruszane kwestie związane są *stricto* z poszanowaniem wolności człowieka – wolności poglądów, wyznania, wolności od dyskryminacji – a także z problemem naruszania tych wolności i praw w obecnym świecie, które to naruszenia są penalizowane i stanowią przestępstwa. Poruszane tematy odwołują się również do wydarzeń historycznych, które pozostają w przestrzeni publicznej kontrowersyjne, w celu przedstawienia opinii społecznej informacji o prawdzie historycznej, która coraz częściej jest w przestrzeni publicznej wypaczana i zakłamywana.

4. Akapit 2, str. 8 oraz Akapit 2 str. 28 Wystąpienia

Przedmiotem umowy nr DFS-II.7211.52.2020 z 8 kwietnia 2020 r., jak wskazano w ofercie, była ochrona wartości chrześcijańskich i chrześcijan oraz przeciwdziałanie przyczynom przestępczości w zakresie zapobiegania przestępstwom przeciwko wolności sumienia i wyznania, zapobieganie dyskryminacji na tle

przynależności wyznaniowej, kształtowanie i propagowanie postaw społecznych, obywatelskich i patriotycznych.

Przedmiotem umowy nr DFS-II.7211.103.2020 z 18 czerwca 2020 r. zawartej przez Fundację z dysponentem Funduszu, była szeroko zakrojona kampania informacyjna na temat wolności słowa w kontekście wolności obywatelskiej, prawdy historycznej a przede wszystkim odkłamywania historii.

Stanowisko Kontrolowanego:

Przedmiot ww. umów stanowił szereg zagadnień, niedających się opisać wyczerpująco w formie skrótowego przedstawienia zakresów zadań, tak jak czyni to NIK w Wystąpieniu. Zastosowane uproszczenie powoduje wypaczenie wielowątkowego charakteru zadań w projekcie, który musi być każdorazowo rozpatrywany całościowo, aby uniknąć – popełnionych na etapie przedmiotowej kontroli NIK – błędów pominięcia istotnych okoliczności stanu prawnego oraz faktycznego. Brak analizy wyczerpującego przedmiotu umowy pozbawia całe wystąpienie wiarygodności (!) i świadczy o braku pełnej rzetelności zespołu kontrolującego.

5. Pkt II s. 3 Wystąpienia

Dodatkowo, w wyniku wadliwego opracowania przez Fundację ofert konkursowych, nie dysponowała ona danymi pozwalającymi na zmierzenie, jakie były faktyczne rezultaty projektów, na których realizację wydatkowano łączną kwotę 12 694 910,11 zł. Należy przy tym zauważyć, że aż 56,1% z tej kwoty stanowiło dofinansowanie bieżącej działalności prowadzonej przez Fundację, tj. nadawania programów przez TV TRWAM. Uzyskane dotacje wspierały więc bezpośrednio działalność statutową Fundacji, a ich związek z celami Funduszu był co najwyżej ograniczony.

Stanowisko Kontrolowanego:

W kwestii stwierdzonego przez NIK wadliwego opracowania przez Fundację ofert wskazujemy, że złożone oferty oceniane były przez komisje konkursowe Dysponenta Funduszu. Otrzymana punktacja zakwalifikowała projekty do dofinansowania przez Ministerstwo Sprawiedliwości, a zawierając umowę Dysponent Funduszu zaakceptował określony katalog zobowiązań Fundacji, która przyjęła obowiązek zrealizowania ich zgodnie z treścią zawartej umowy (umów). Ocena w tym zakresie obejmuje celowość udzielenia dofinansowania przez Dysponenta Funduszu i pozostaje poza zakresem dopuszczalnych kompetencji kontrolnych NIK w przedmiotowej sprawie.

Fundacja Lux Veritatis jest nadawcą telewizji TRWAM. Jest to ogólnopolska stacja o profilu wyspecjalizowanym, program rozpowszechniany jest m.in. za pomocą multipleksu pierwszego w systemie rozsiewczym naziemnym, o zasięgu na terenie praktycznie całej Polski. Fundacja przygotowała ofertę, koncentrując się na działaniach telewizyjnych, skoro posiada takie narzędzie. Poza tym dysponuje bogatym doświadczeniem w tym względzie, co też było kryterium oceny ofert⁵.

Zapisy koncesji nr 540/K/2022-T z dnia 22.08.2022 r. (wcześniej Nr 188/K/2012-T):

Program ma charakter wyspecjalizowany: edukacyjno-poradniczy i religijny, tj. służyć będzie pełnemu i autentycznemu rozwojowi człowieka poprzez uwrażliwienie go w duchu wartości chrześcijańskich na rolę Państwa i rodziny oraz kwestie społeczno-ekonomiczne i obywatelskie, edukował w zakresie historii i współczesności

⁵ z karty oceny merytorycznej: Ocena doświadczenia podmiotu składającego ofertę w realizacji zadań o charakterze zbliżonym do tych wskazanych w ofercie (w zależności od oferty, np. kampanie informacyjne, przygotowanie i druk wydawnictw, informatorów, produkcja i emisja materiałów audiowizualnych – nie tylko w ramach przeciwdziałania przyczynom i skutkom przestępczości lub pomocy osobom pokrzywdzonym) – 8 pkt

chrześcijaństwa, pogłębiał życie wewnętrzne jego odbiorców, wspierał kształtowanie współczesnej świadomości chrześcijańskiej w duchu nauczania Stolicy Apostolskiej i jedności z Episkopatem Polski, promował postawy ekumeniczne i działania w duchu dialogu międzyreligijnego, ukazywał dorobek kultury i sztuki sakralnej oraz świeckiej, przekazywał pełne, aktualne informacje z życia Kościoła w Polsce i na świecie.

Informacje programowe zawarte w koncesji:

- audycje publicystyczne mają stanowić nie mniej niż 12% udziału w tygodniowym programie
- audycje o tematyce religijnej mają stanowić nie mniej niż 26% udziału w tygodniowym programie
- dokument ma stanowić nie mniej niż 5% udziału w tygodniowym programie.

Fundacja nie pozyskała dofinansowania do prowadzonej bieżącej działalności statutowej - dotacja pokryła wyłącznie koszty związane z produkcją i emisją materiałów realizowanych specjalnie na potrzeby dofinansowanych projektów (dotacja wynosiła 96% kosztów kwalifikowanych, 4% to wkład własny, VAT nie był w tym wyliczeniu uwzględniany).

„Rozmowy Niedokończone” cieszą się bardzo dużą popularnością, jest to flagowy cykl w telewizji TRWAM, ma bardzo wysoką oglądalność. Wykorzystanie istniejącego, popularnego formatu do realizacji projektów telewizyjnych finansowanych ze środków publicznych jest powszechną praktyką (tak promuje się m.in. fundusze Unii Europejskiej).

Absolutnie nie można się zgodzić z tezą, jakoby środki finansowe z dotacji pokrywały koszty bieżącej działalności statutowej. Taki tok rozumowania można zastosować w stosunku do każdej organizacji pozarządowej realizującej zadania publiczne – poszczególne organizacje mają określone cele statutowe, posiadają doświadczenie w realizacji określonych projektów i takie oferty składają w konkursach. Żadna organizacja jednak nie ma obowiązku finansowania działalności, która powinna być finansowana ze środków publicznych. Celem zawierania umów, takich jak przedmiotowe umowy na realizację projektów, jest powierzenie zadań organów państwa podmiotom z sektora prywatnego. Tego rodzaju uzupełniająca rola organizacji pozarządowych jest wyrazem ich lepszego dostosowania do realizacji funkcji społecznych – ze względu na kompetencje merytoryczne oraz – niestety – braku dostatecznego zaangażowania instytucji państwowych, które nie są w stanie zagwarantować realizacji wszystkich niezbędnych działań.

W żadnym jednak wypadku nie można w sposób wiążący „przerzucić” na instytucje prywatne i organizacje pozarządowe obowiązków związanych z finansowaniem zadań jednostek sektora publicznego, do czego w istocie zmierzają kontestowane zastrzeżenia zespołu kontrolującego.

Realizacja materiałów, których przedmiotem było wykonywanie zadań publicznych wiązała się ze stworzeniem nowych, dedykowanych materiałów i utworów oraz przypisania czasu antenowego i miejsca w ramówce na potrzeby wykonania umów. Wskazujemy, że materiały tworzone i emitowane oraz publikowane w ramach umów stanowiły bardzo wąski wycinek aktywności Fundacji i TV TRWAM. Działania związane z codzienną ramówką mediów Fundacji znajdują inne uzasadnienie ekonomiczne i finansowanie, aniżeli zadania realizowane w ramach umów zawartych z Dysponentem Funduszu. **Bez dofinansowania niemożliwe byłoby pozyskanie środków na produkcję i publikację materiałów objętych przedmiotem umów.**

Co do samych rezultatów projektu, to ze względu na oddziaływanie w sferze wewnętrznych przeżyć i refleksji odbiorców brak jest możliwości wskazania obiektywnego, mierzalnego kryterium osiągnięcia celów projektu, innego aniżeli zasięg oddziaływania i grono potencjalnych adresatów, tak jak miało to miejsce na etapie przygotowywania oferty. Innego źródła nie wskazuje również zespół kontrolujący, co nie stało jednak na przeszkodzie sformułowaniu nieuzasadnionych zarzutów co do naruszenia umów w tym zakresie bez wskazania prawidłowego w ocenie zespołu kontrolującego sposobu oceny rezultatów projektu.

6. Pkt II s. 3 Wystąpienia

Szczegółowa kontrola próby wydatków wykazała natomiast, że część z nich została dokonana z naruszeniem § 3 umów dotacji, tj. wydatkowana na produkty niespełniające wymogów złożonych ofert (dwie audycje na kwotę 130 000 zł)

Stanowisko Kontrolowanego:

Projekt COPCH:

Zgodnie z ofertą: *Realizacja odcinka i emisja w formule "na żywo". Długość trwania audycji to 70 minut. Planowana jest realizacja (produkcja i emisja) (...) audycji, każda z nich poruszała będzie osobny temat bezpośrednio związany z przeciwdziałaniem przestępczości w różnych aspektach życia społecznego. Do każdego z odcinków zostaną zaproszeni eksperci - specjaliści w wybranej dziedzinie i na zasadzie problemowej zostaną omówione tematy przewodnie audycji. Tematyka będzie ustalana z ekspertami, poruszana problematyka zgodna będzie z założeniami programu konkursu. Widzowie będą mieli możliwość interakcji i konsultacji z ekspertami, którzy udzielają rad i propozycji rozwiązań konkretnych problemów. Poruszane zagadnienia zostaną przedstawione w obszerny, wyczerpujący sposób. Emisja powtórkowa wyżej opisanych audycji na antenie ogólnopolskiej telewizji jest istotna w celu utrwalenia efektów, umożliwienia dostępu do zawartej w nich informacji odbiorcom, którzy nie mieli możliwości wcześniejszego obejrzenia audycji. **Koszty produkcji i emisji audycji wynikają z cen rynkowych i cennika reklamowego.***

W projekcie wyemitowano jedną audycję „Rozmów Niedokończonych” o długości krótszej niż ww. - 50 minut. Jak wskazywano na etapie kontroli, przyczyną skrócenia audycji była nadzwyczajna zmiana okoliczności, tj. przedłużenie emisji relacji z XXI Pielgrzymki Młodych (również relacjonowana na żywo).

Projekt PaH:

Zgodnie z ofertą: *Realizacja odcinka i emisja premierowa w formule "na żywo". Długość trwania audycji to 70 minut. Planowana jest realizacja (produkcja i emisja) (...) audycji, każda z nich poruszała będzie osobny temat bezpośrednio związany z przeciwdziałaniem przyczynom przestępczości w różnych aspektach życia społecznego. Do każdego z odcinków zostaną zaproszeni eksperci - specjaliści w wybranej dziedzinie i na zasadzie problemowej zostaną omówione tematy przewodnie audycji. Tematyka będzie ustalana z ekspertami, poruszana problematyka zgodna będzie z założeniami programu konkursu. Widzowie będą mieli możliwość interakcji i konsultacji z ekspertami, którzy udzielają rad i propozycji rozwiązań konkretnych problemów. Poruszane zagadnienia zostaną przedstawione w obszerny, wyczerpujący sposób. **Koszty produkcji i emisji audycji wynikają z cen rynkowych i cennika reklamowego.***

W projekcie PaH wyemitowano jedną audycję „Rozmów Niedokończonych” o długości krótszej niż ww. - 45 minut. Powodem skrócenia audycji również w tym przypadku była nadzwyczajna okoliczność, tj. brak możliwości połączenia się z gościem programu.

Zespół kontrolujący całkowicie pominął w ocenie ww. okoliczności, mimo iż wskazał na podniesienia przez Fundację ich wystąpienia. Kontrolerzy nie uwzględnili charakterystyki audycji „na żywo”, które nie dają się zarządzać w takim stopniu, jak audycje przygotowane i nagrane przed emisją. Ww. zdarzenia o charakterze losowym uzasadniały konieczność skrócenia audycji – zwłaszcza w drugim z omawianych przypadków przyczyna powinna być oczywista. Skrócenie emisji audycji na żywo nie zmienia kosztów jej wyprodukowania oraz gotowości do wyemitowania całości audycji. Fakt, że powodem skrócenia audycji były okoliczności pozostające poza kontrolą nadawcy. Nadto należy wskazać, że ww. okoliczności dotyczą tylko dwóch z kilkudziesięciu wyemitowanych audycji.

Ponadto podkreślić należy, że w Ofertach Fundacja zaproponowała emisję określonej ilości audycji i w tym zakresie Umowy pomiędzy Stronami zostały zrealizowane w całości. Wskazanie dotyczące czasu trwania audycji miało jedynie walor informacyjny (cyt.: „Długość trwania audycji do 70 minut”), gdyż jest sprawą oczywistą, że długość audycji nadawanych „na żywo” często odbiega od założeń programowych.

7. Pkt II s. 3 Wystąpienia

W większości przypadków wywiązywała się także z obowiązków sprawozdawczych względem Dysponenta Funduszu, chociaż nie złożyła sprawozdań za cały okres realizacji projektów, co może skutkować naliczeniem kar umownych przez Dysponenta.

Stanowisko Kontrolowanego:

Zastrzeżenia Fundacji budzi użyte przez NIK stwierdzenie „w większości”. Jest to pojęcie nieostre i budzące uzasadnioną potrzebę doprecyzowania.

W ramach obu projektów Fundacja miała obowiązek sprawozdawczości (składała zarówno sprawozdania kwartalne, jak i sprawozdania półroczne, zgodnie z zapisami umowy powinna złożyć także sprawozdanie końcowe). PaH – 15 kwartalnych, 8 półrocznych, 1 końcowe, COPCH – 16 kwartalnych, 8 okresowych, 1 końcowe. Łącznie 49 sprawozdań, z czego nie złożyła 2 końcowych.

Fundacja składała sprawozdania w formie elektronicznej – za pomocą aplikacji AFS (na początku Witkac) i w formie papierowej – wydruk z systemu AFS, suma kontrolna musiała być zgodna z sumą kontrolną sprawozdania przesłanego za pomocą systemu.

W trakcie kontroli NIK zadano pytanie, dlaczego nie zostały złożone sprawozdania końcowe. Fundacja zgodnie z prawdą wyjaśniła, że Opiekun projektu z ramienia Ministerstwa Sprawiedliwości udzielił takiej instrukcji.

Zgodnie z wnioskami NIK Fundacja w dniu 10 lutego 2025 złożyła sprawozdanie końcowe do projektu PaH w aplikacji AFS. Następnie sporządzony został wydruk sprawozdania, aby wysłać go listem poleconym do Ministerstwa Sprawiedliwości. W wersji papierowej odkryto błędy systemowe – aplikacja wygenerowała tabele z nieprawdziwymi danymi. Aplikacja AFS od początku jej wprowadzenia jako obowiązującej platformy nie działała prawidłowo. W ocenie Fundacji to problem z ww. narzędziem był powodem poinformowania Fundacji o konieczności złożenia wyłącznie sprawozdania za II półrocze 2023 roku i informacji za IV kwartał 2023 roku. Zaznaczyć przy tym należy, że sprawozdanie za II półrocze 2023 roku zawiera dane dotyczące całego okresu trwania projektu (dane w ujęciu narastającym).

Wraz ze sprawozdaniem końcowym dot. projektu PaH Fundacja przesłała do Ministerstwa Sprawiedliwości pismo jak niżej:

(pocztowy list polecony 12.02.2025 r.)

dotyczy: umowa DFS.II.7211.103.2020 zawarta w dniu 18.06.2020 r. – sprawozdanie końcowe

Szanowni Państwo,

do dnia 15 stycznia 2024 roku Fundacja Lux Veritatis miała obowiązek złożyć sprawozdania dotyczące realizacji projektu „Prawda a historia” (numer umowy dotacyjnej j.w.). Stosując się do wytycznych otrzymanych od Opiekuna projektu z ramienia Ministerstwa Sprawiedliwości, sporządziliśmy i przekazaliśmy w wyznaczonym terminie sprawozdanie za II półrocze 2023 roku i informację za IV kwartał 2023 roku. Opiekun projektu stwierdził, że należy złożyć wyłącznie sprawozdania okresowe i nie trzeba wypełniać sprawozdania końcowego, tj. za lata 2020 – 2023.

W wystąpieniu pokontrolnym do kontroli nr P/24/031 przeprowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli przedstawiono wniosek o złożenie sprawozdania w odniesieniu do dotacji udzielonej na lata 2020 – 2023 (za cały okres jej realizacji).

Realizując wniosek NIK, Fundacja Lux Veritatis w dniu 10 lutego 2025 roku złożyła w systemie AFS sprawozdanie końcowe. Przed wystaniem sprawozdania aplikacja sprawdziła sprawozdanie i wyedytowała komunikat: „Sekcja została uzupełniona prawidłowo”. Jednakże sprawozdanie w formie papierowej (wydruk w formacie pdf wygenerowany przez system AFS z sumą kontrolną) zawiera błędne dane, które generują się samoistnie, poza kontrolą osoby sporządzającej sprawozdanie i których nie można usunąć, gdyż nie widnieją w polach do wypełnienia. W załączeniu przesyłamy wydrukowane, złożone sprawozdanie z zaznaczonymi błędami systemowymi, tj. w tabelach na stronach 5 – 6, 11 – 12, 14. Wadliwe działanie aplikacji uniemożliwia nam złożenie prawidłowego sprawozdania w formie papierowej. Wydaje się, że Ministerstwo Sprawiedliwości zdawało sobie sprawę, że aplikacja AFS nie działa prawidłowo i stąd wytyczne od Opiekuna Projektu, by składać jedynie sprawozdania okresowe. Zwracamy się z prośbą o powiadomienie Fundacji o usunięciu błędów w aplikacji i tym samym o możliwości złożenia prawidłowego sprawozdania końcowego.

Dla projektu COPCH Fundacja złożyła w aplikacji AFS sprawozdanie końcowe w dniu 17 lutego 2025 roku i w ślad za tym przesłała listem poleconym do Ministerstwa Sprawiedliwości wydruk sprawozdania zawierający błędy systemowe za pismem przewodnim o treści analogicznej do wyżej cytowanej dla projektu PaH.

Mając powyższe na uwadze, prawidłowo oceniając stan faktyczny sprawy, należało uznać, że po stronie Fundacji dopełniono wszystkich obowiązków związanych z raportowaniem, tak jak zostało to uzgodnione z kompetentnym do wydawania wiążących poleceń opiekunem projektu. Nie można czynić Fundacji zarzutu z faktu wykonania zalecenia opiekuna projektu, za którego pracę odpowiedzialność ponosi wyłącznie Dysponent Funduszu.

8. Pkt II str. 3 Wystąpienia

Przedstawiając powyższą ocenę NIK podkreśla, że z uwagi na ograniczony ustawowo zakres kompetencji kontrolnych Izby w odniesieniu do podmiotów nienależących do finansów publicznych, nie dokonano oceny celowości oraz rzetelności realizacji przez Fundację zadań finansowanych ze środków dotacji.

Stanowisko Kontrolowanego:

W ocenie Fundacji cytowane stwierdzenie Wystąpienia jest całkowicie nieprawdziwe. W zdecydowanej większości zastrzeżeń związanych z realizacją projektów NIK wskazuje na rzekomą sprzeczność nie z umową czy danymi zawartymi w ofertach, ale z celami Funduszu Sprawiedliwości. Ww. zastrzeżenia zostały wskazane w niniejszym piśmie w związku z kontestowanymi zagadnieniami.

Kwestionowane Wystąpienie zawiera liczne przykłady wskazujące na wyłącznie pozorowanie zastosowania kryterium gospodarności i stosowania w jego miejsce kryterium celowości. Biorąc pod uwagę oczywiste, wynikające z ustawy wymagania i ograniczenia kryteriów kontroli, stosowanie kryterium celowości przez Najwyższą Izbę Kontroli poprzez czynienie ustaleń w zakresie metod i środków osiągania celów oraz osiągnięcia tych celów, było działaniem rażąco bezprawnym – sprzecznym z oczywistą treścią normy prawnej wynikającej ze ww. art. 5 ust. 3 ustawy o NIK.

Ponieważ Fundacja realizowała ustalenia wynikające z umowy (umów), nie można w sposób uzasadniony narzucać jej naruszenia zasad dysponowania środkami publicznymi w tym zakresie. Negatywna ocena

postanowień zawartych umów, dokonywana wtórnie pod pozorem zastrzeżeń do działania Kontrolowanego, stanowi *de facto* próbę wycofania się przez administrację państwową z zawartych umów i obarczenie odpowiedzialnością finansową podmiotu, który działał w zaufaniu do organów administracji – Dysponenta Funduszu, który w ramach przysługujących mu kompetencji przyznał dofinansowanie i zawarł z Kontrolowanym umowy, w ramach których zaciągnięto precyzyjnie ustalone zobowiązania.

9. Akapit 1, str. 5 Wystąpienia

W trakcie kontroli nie było możliwości ustalenia daty złożenia oferty w systemie elektronicznym ze względu na jego zmianę w trakcie realizacji projektu.

Stanowisko Kontrolowanego:

Ministerstwo Sprawiedliwości w trakcie realizacji projektu zmieniało system elektroniczny z systemu Witkac na AFS. W trakcie przejścia na AFS informacje z Witkac zostały, a przynajmniej powinny zostać importowane do AFS. Fundacja dysponuje jednak potwierdzeniem e-mailowym z systemu Witkac dotyczącym złożenia oferty (data, godzina, treść informacyjna). Potwierdzenie to zostało przekazane Izbie w trakcie kontroli – za pismem L.Dz. 229/2024 z 25.09.2024 r. (odebrane przez NIK 26.09.2024).

10. Akapit ostatni, str. 6 Wystąpienia

Wątpliwości NIK budzi jednak fakt zatrudnienia dwóch prawników bez posiadania tytułu zawodowego adwokata bądź radcy prawnego, którzy byli w projekcie odpowiedzialni za prowadzenie spraw w utworzonym w ramach realizowanego zadania Biurze Sieci Pomocy Prawnej i Poradnictwa Obywatelskiego, co zostało opisane w dalszej części wystąpienia.

Stanowisko Kontrolowanego:

W toku realizacji projektu podjęto decyzję o zatrudnieniu również prawników - absolwentów prawa, nieposiadających uprawnień do wykonywania zawodu adwokata lub radcy prawnego, z uwagi na możliwość dużej (większej niż prawnicy profesjonalni) dyspozycyjności czasowej tych osób. Istotny był przede wszystkim czas działania, jak i możliwości zlecenia wyjazdów służbowych w sprawach prowadzonych przez Centrum Ochrony Praw Chrześcijan. Nadmienić należy, iż każda zatrudniona w projekcie zgodnie z ww. kluczem osoba podlegała weryfikacji i zatwierdzeniu przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

Na str. 6 oraz 10 Wystąpienia pokontrolnego kontrolujący zarzucają, że w Biurze Sieci Pomocy Prawnej i Poradnictwa Obywatelskiego zatrudnionych zostało dwóch prawników bez posiadania tytułu zawodowego adwokata lub radcy prawnego. Na str. 24 Wystąpienia kontrolujący czynią zarzut nieprawidłowości w zakresie faktu zatrudnienia profesjonalnego prawnika (adwokata) do dyżurów telefonicznych w Biurze Sieci Pomocy Prawnej i Poradnictwa Obywatelskiego.

Niezależnie zatem od sposobu działania Fundacji (zatrudnienie prawnika bez tytułu zawodowego/zatrudnienie prawnika z tytułem zawodowym) kontrolujący negatywnie oceniają działanie Fundacji, nie wskazując wyraźnie, na jakiej podstawie różnicują ocenę działania w tej sprawie.

11. Akapit 4 na str. 7 Wystąpienia:

(NIK) zwróciła jednak uwagę, że oba projekty były skierowane do zasadniczo jednorodnej grupy odbiorców (widzów TV TRWAM i użytkowników powiązanych z nią mediów), co istotnie ograniczało możliwość

prewencyjnego oddziaływania na potencjalnych sprawców przestępstw, którym miały zapobiegać działania zlecone przez Dysponenta Funduszu.

Stanowisko Kontrolowanego:

Tak sformułowany zarzut jest całkowicie oderwany nie tylko od oceny konkretnego przypadku, ale również od jakiegokolwiek logicznej argumentacji. Fakt, że stacja telewizyjna, radiowa, portal internetowy itp. docierają do ograniczonej grupy odbiorców – widzów, słuchaczy czy czytelników danego medium, nie może stanowić podstawy zarzutu, iż odbiorcy konkretnego nadawcy różnią się od siebie tak dalece, że prezentacja materiałów o określonej treści może u odbiorców jednej stacji osiągnąć określone rezultaty, a u odbiorców innej stacji nie osiągnie żadnych rezultatów. Ponadto niezrozumiałe jest założenie, jakoby osoby będące odbiorcami np. określonej stacji telewizyjnej nie mogły być adresatami celowych i skutecznych działań podejmowanych w ramach przeciwdziałania naruszeniom prawa.

Wskazać należy ponadto, że potrzeba publikacji materiałów o określonej treści, odnoszącej się do ochrony wartości społecznych i prawnych wynika z sytuacji społecznej i stanowi reakcję wobec rzeczywistości. Niestety, nie wszystkie media popierają tożsame wartości wynikające z dorobku kulturowego, ale również z Konstytucji RP, wobec czego nie można oczekiwać, że wbrew polityce wewnętrznej takich podmiotów, media takie będą propagować wartości patriotyczne i społeczne. Rolą mediów społecznych, takich jak telewizja TRWAM jest wypełnianie powyższej luki i podejmowanie inicjatyw takich, jak opisane w złożonych ofertach i zawartych umowach.

Wskazać należy również, że już na etapie projektowania ofert wskazano, że odbiorcami działań dofinansowanych ze środków Funduszu Sprawiedliwości będą również osoby korzystające zarówno z mediów internetowych, telewizji, jak i osoby korzystające bezpośrednio lub telefonicznie z pomocy prawnej oraz psychologicznej w ramach tworzonego biura oraz w ramach dyżurów telefonicznych.

Projekt COPCH

Wyciąg z oferty:

„Dzięki wielokanałowemu przekazowi informacji odbiorcami zadania będą zarówno użytkownicy internetu, widzowie TV TRWAM, jak i osoby korzystające z pomocy prawnej biura pomocy.

Zwiększająca się różnorodność funkcji oferowanych w sieci internetowej jej użytkownikom oraz zróżnicowanie samych odbiorców, choćby tylko pod względem ich cech socjodemograficznych, powodują, że trudno nakreślić uniwersalną charakterystykę „użytkownika internetu”. Jednym z najczęściej stosowanych określeń jest „internauta”, definiowany jako osoba, która korzystała z internetu przynajmniej raz w ciągu ostatnich 30 dni (lub też „korzysta z internetu przynajmniej raz w miesiącu”). Naszym założeniem jest dotarcie do grupy odbiorców, funkcjonującej na co dzień w przestrzeni internetu. Wyniki ogólnopolskiego badania NefTrack, przeprowadzonego od lipca do września 2015 r. wskazują, że w analizowanym okresie z sieci korzystało 76,4 proc. Polaków, przy czym dokładnie połowę stanowiły kobiety. Najliczniejszą grupę wiekową użytkowników sieci stanowią osoby w przedziale 25 – 39 lat (37 proc.), następnie w wieku 40 – 59 lat (34 proc.). Najmniejszy odsetek Polaków korzystających z sieci to osoby mające 60 lat i więcej (9 proc.).

Profil odbiorców TV TRWAM kształtuje się następująco:

w grupie Polaków, którzy w ogóle oglądają telewizję, odsetek osób oglądających TV TRWAM wynosi 30%. Liczbę widzów w tej populacji szacuje się na 8 256 685 osób.

Odsetek osób, które oglądają TV TRWAM codziennie lub prawie codziennie wynosi 38,2%, co oznacza, że stała widownia stacji to ponad 3 mln Polaków - 3 154 050.

W podziale na poszczególne kategorie wiekowe wielkość widowni TV TRWAM szacuje się następująco:

15 – 24 lata – 569 712 osób,
25 – 49 lat – 2 633 882 osób,
50 – 64 lata – 2 419 209 osób,
65+ – 2 633 882 osób.

Wśród badanych widzowie na stałym, wysokim poziomie stanowią osoby w wieku 25-49 lat oraz seniorzy (65 lat i więcej). Najwięcej widzów TV TRWAM ma wykształcenie średnie. Wśród widzów dominują osoby zatrudnione na umowę o pracę oraz emeryci i renciści. Osoby oglądające TV TRWAM to głównie kobiety. Powyższe dane na podstawie: Skróconego raportu z badania oglądalności TV TRWAM przeprowadzonego przez EUROPEJSKI INSTYTUT STUDIÓW I ANALIZ w drugiej połowie 2018 r. Dzięki zastosowaniu kilku kanałów przekazu informacji nasz projekt dotrze do szerokiego grona odbiorców (osób młodszych, w wieku średnim oraz starszych)."

Projekt PaH

W ofercie dot. projektu PaH wskazano tożsame jw. parametry dostępności i oglądalności TV TRWAM.

Dodatkowo, z najnowszych danych statycznych GUS wynika, że:

W 2024 r. odsetek osób w wieku 16 – 74 lata posiadających podstawowe lub ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe wyniósł 48,8%, tj. o 4,5 p. proc. więcej niż w roku poprzednim.

W 2024 r. dostęp do Internetu posiadało 95,9% gospodarstw domowych, co oznacza w skali roku wzrost o 2,6 p. proc. Udział gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu przez szerokopasmowe łącze stacjonarne wzrósł o 2,6 p. proc., a przez szerokopasmowe łącze mobilne łączyło się o 2,2 p. proc. gospodarstw więcej niż przed rokiem.

W ramach projektu COPCH Fundacja umieszczała zrealizowane produkty na stronie internetowej copch.pl, VOD TV Trwam, a w przypadku projektu PaH dodatkowo założyła kanał w serwisie YouTube pod nazwą „Prawda a Historia”, na którym umieszczano felietony filmowe i audycje „Rozmów Niedokończonych”, które zostały wyświetlone przez Internautów ponad 107 tysięcy razy.

Fundacja nie neguje, że w obu projektach wykorzystano głównie dwa kanały dla przekazu treści projektowych:

- telewizja TRWAM – tutaj mamy zdefiniowany, określony profil widza
- internet – tutaj grupa docelowa jest bardzo różnorodna.

Treści projektowe przekazywane były w sposób bardzo przystępny, z dużą ilością parafraz, powtórzeń, tempo wypowiedzi w „Rozmowach Niedokończonych” jest odpowiednie dla dobrego przyswajania informacji. Zamieszczenie audycji w internecie pozwoliło znacznie zwiększyć zasięgi i dotrzeć szeroko do odbiorców, w tym do odbiorców nowych, którzy ze względu na oferowane treści wpisujące się w algorytmy wyszukiwania danych stosowane przez wyszukiwarki internetowe, zapoznawali się z materiałami mimo wcześniejszego braku zainteresowania ofertą TV TRWAM.

Na str. 7 Wystąpienia pokontrolnego kontrolerzy potwierdzają, że „w ofertach złożonych w ramach V I VI konkursu na powierzenie realizacji zadań ze środków Funduszu Sprawiedliwości Fundacja zadeklarowała, że odbiorcami tych przedsięwzięć będą:

- Projektu „Centrum Ochrony Praw Chrześcijan” – użytkownicy internetu, widzowie TV TRWAM oraz osoby korzystające z pomocy prawnej biura pomocy;
- - projektu „Prawda a historia” – użytkownicy internetu, widzowie TV TRWAM oraz osoby uczestniczące w organizowanych konferencjach I czytelnicy wydawanych publikacji”.

Ww. cytāt potwierdza, że założenia i cele projektu negowane przez zespół kontrolujący zostały zdefiniowane na etapie oferty, zatwierdzone umową i zrealizowane przez Fundację. Podważanie

prawidłowości realizacji projektów na podstawie zarzutów formułowanych wobec celowości ponoszenia wydatków w świetle oceny założeń Funduszu Sprawiedliwości jest na tym etapie całkowicie błędne i nieuzasadnione.

12. Pkt 3, str. 10 Wystąpienia

W związku z działalnością Biura wynajęto jeden pokój w budynku rektoratu Wyższej Szkoły Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu (później: Akademii Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu). Koszty wyposażenia oraz najmu tego lokalu w łącznej wysokości 89 421,07 zł były kwalifikowane jako koszty merytoryczne projektu, co budzi wątpliwości NIK.

Stanowisko Kontrolowanego:

Na etapie sporządzania oferty Fundacja założyła, że biuro projektu (w którym pracować będzie zespół projektowy) znajdować się będzie w siedzibie Fundacji w Warszawie, przy ul. Leszno 14. Wszelkie koszty z tym związane przypisane zostały do kosztów administracyjnych.

Opracowując schemat działania sieci pomocy prawnej i poradnictwa obywatelskiego uznano, że na potrzeby działalności sieci potrzebny będzie lokal/biuro, do którego interesanci będą mieć dogodny dostęp. W biurze tym pracować miał koordynator sieci pomocy prawnej i poradnictwa obywatelskiego i dyżurny pracownik merytoryczny biura. W związku z tym koszty najmu takiego lokalu oraz jego utrzymania (rozumiane jako dokonywanie niezbędnych zakupów artykułów biurowych na potrzeby wyłącznie tego biura) zostały potraktowane jako koszt merytoryczny.

Przyjęty tok rozumowania wynikał z doświadczenia nabytego przy realizacji wcześniejszych projektów, gdzie koszty administracyjne wiązały się ściśle z pracą zespołu projektowego, natomiast wszelkie inne wydatki dotyczące bezpośrednio realizacji danego zadania kwalifikowane były jako koszty merytoryczne. Powyższe znajduje uzasadnienie w przedmiotowej sprawie – organizacja biura, do którego miały mieć swobodny dostęp osoby zainteresowane pomocą stanowiła core zadania w projekcie, nie zaś zagadnienie z zakresu obsługi realizacji projektu. Podstawowy problem z prawidłową oceną charakteru „biura” stanowi posługiwanie się pojęciem tożsamym dla pomieszczenia pomocniczego w toku normalnej działalności jednostki. Tymczasem „biuro” powinno być w ramach przedmiotowego projektu interpretowane jako cel sam w sobie, nie zaś jako środek osiągnięcia celu. W biurze realizowane miały być **podstawowe** zadania merytoryczne, nie czynności wsparcia technicznego.

Dla porównania: w wytycznych stosowanych przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych definiuje się koszty administracyjne jako koszty związane z wykonywaniem działań o charakterze administracyjnym, nadzorczym i kontrolnym, w tym z obsługą finansową i prawną projektu, natomiast koszty programowe jako koszty bezpośrednio związane z celami realizowanego projektu. We wzorze umowy dotacji stosowanej przez to Ministerstwo podaje się w kategoriach kosztów merytorycznych koszty wynajmu pomieszczeń i sprzętu (z wyjątkiem kosztów wynajmu i utrzymania biura administracyjnego). (<https://www.gov.pl/web/dyplomacja/ogloszenie-konkursu-dyplomacja-publiczna-20242025--wymiar-europejski-i-przeciwdzialanie-dezinformacji>)

13. Akapit 2, str. 16 oraz Akapit 2 na str. 35 Wystąpienia

Umowa dotacji nie zawierała zapisów odnoszących się do zakazu bądź możliwości zlecenia części lub całości zadań podmiotom powiązanim osobowo lub kapitałowo z Beneficjentem dotacji. Stwierdzono jednak, że w czasie trwania projektu na jego realizację związaną z TV TRWAM wydatkowano łącznie 3 530 000 (50,6% wydatków poniesionych na realizację przedmiotu umowy).

Umowa dotacji nie zawierała zapisów odnoszących się do zakazu bądź możliwości zlecenia części lub całości zadań podmiotom powiązanim osobowo lub kapitałowo z Beneficjentem dotacji. Stwierdzono jednak, że w czasie trwania projektu na jego realizację związaną z TV TRWAM wydatkowano łącznie 3 592 000 zł.

Stanowisko Kontrolowanego:

Fundacja jest nadawcą programu telewizyjnego TRWAM, produkując i emitując audycje korzystała ze swojego potencjału osobowego i rzeczowego, co było przewidziane już w ofercie i na co powołuje się NIK (vide: str. 6 Wystąpienia) Stąd też koszty te udokumentowane są notami księgowymi, a nie fakturami od podmiotów zewnętrznych.

Wskazujemy, że ww. stanowisko inkorporuje podejrzenie naruszenia lub co najmniej nietransparentności działania Fundacji, przy czym podejrzenie to jest całkowicie bezpodstawne. Od momentu złożenia oferty w obydwu konkursach Fundacja otwarcie informowała, jaka stacja telewizyjna będzie nadawcą w ramach projektów. Wskazujemy, że udzielenie zgody na warunki oferty poprzez zawarcie umowy (umów) oznaczało **akceptację ustalonych warunków współpracy z TV TRWAM.**

Wskazujemy, że akceptacja jednostki – dysponenta, w projektach dofinansowywanych zarówno ze środków UE, jak i ze środków krajowych, faktu zawarcia umowy z jednostką powiązaną (gdy regulacje konkursowe lub podstawa prawna działania jednostki budżetowej takie ograniczenia w ogóle przewidują) stanowi okoliczność egzoneracyjną w zakresie zarzutów co do potencjalnego konfliktu interesów. Wobec powyższego całkowicie niezrozumiały pozostaje sens oraz cel ww. uwagi zespołu kontrolującego.

14. Ust. 3, str. 19 Wystąpienia

Wydatki poniesione ze środków dotacji na redagowanie przez psychologa korespondencji wychodzącej w łącznej wysokości 24 550 zł były niezgodne z § 3 ust. 9 lit b) umowy dotacji. W myśl przytoczonego zapisu umowy wydatki na realizację przedmiotu dotacji są kwalifikowalne, gdy są one racjonalne i efektywne.

Stanowisko Kontrolowanego:

W ramach projektu COPCH należało stworzyć zespół ekspercko-doradczy: nieodpłatna pomoc prawna miała być udzielana przez prawników, w tym adwokatów i radców prawnych. Nieodpłatne poradnictwo obywatelskie świadczone miało być przez doradców i ekspertów w wybranych dziedzinach - zależnie od problemu. W skład zespołu ekspertów mieli wejść także psychologowie, ze względu na społeczne znaczenie tematyki projektu, a także bezpośrednie oddziaływanie na emocje i przeżycia wewnętrzne jego odbiorców.

Zespół ekspercko-doradczy odpowiedzialny miał być także za diagnozę sytuacji społeczno-prawnej w zakresie tematyki projektu, inicjowanie i wdrażanie propozycji indywidualnych rozwiązań prawnych i rozwiązań systemowych w tym zakresie. Zadaniem zespołu miały być także analizy prawne, praca nad treściami na portal internetowy - opinie i analizy, doradztwo i inne powierzone zadania, mające na celu realizację zadań projektu i tożsame z kompetencjami zespołu.

Czas realizacji projektu zbiegł się z wydarzeniami pandemicznymi, które w sposób zasadniczy wpływały na sposoby komunikowania się potencjalnych petentów. Miało to swoje przełożenie na zwiększenie się liczby skierowanych do Biura Pomocy Prawnej i Poradnictwa Obywatelskiego listów i e-maili, jak i telefonów, kosztem wizyt osobistych. Wprawdzie koordynator podejmował (do momentu zatrudnienia psychologa) zagadnienia zgłaszane przez petentów również w sferze psychologiczno-pedagogicznej, aczkolwiek takiej, która była możliwa do rozstrzygnięcia i zarazem pomocna dla zgłaszających problemy. Jednak kontynuowanie tej dodatkowej

czynności przez koordynatora nie było możliwe z uwagi na potrzebę koncentracji na zagadnieniach przypisanych do sprawowanej funkcji w projekcie, a w kwestii wspomnianych petentów jest to nadzór nad prawidłową obsługą petentów w znaczeniu formalnym.

Złożoność i różnorodność podejmowanych z petentami zagadnień (w tym światopoglądowo-ideologicznych) wynikała z przekazywanych deklaracji, iż są głęboko wierzącymi katolikami, w przekonaniu których, współcześnie wkradająca się do życia społecznego ideologia rani ich poczucie bezpieczeństwa czy wyznawanych wartości. Psycholog zobowiązany jest do postępowania zgodnie z kodeksem etycznym, w tym względnie nadrzędną wartością dla psychologa jest dobro odbiorcy. Wiedza i kompetencje psychologa były pożądaną i wykorzystywaną w kontaktach z zainteresowanymi osobami, które otrzymywały przekonującą i odpowiednio sformułowaną odpowiedź na zadane pytania. Fakt, że psycholog był angażowany do różnorodnych zadań w ramach swojego czasu pracy, powinien świadczyć o efektywnym wykorzystaniu zasobów kadrowych. Działania podejmowane przez psychologa, niezwiązane ściśle z jego specjalizacją, nie odbywały się kosztem czasu udzielanych porad.

Skoro zatem zgodnie z zawartą umową w projekcie wymagane było zaangażowanie psychologa, prawnika czy innego specjalisty, niezależnie od wykorzystania jego potencjału przez adresatów projektu, nie może podlegać dyskusji, że wynagrodzenie przysługujące z tytułu pozostawania w gotowości do świadczenia usługi.

Na marginesie wskazujemy również, że na str. 19 Wystąpienia NIK podaje kwotę 24 550 PLN jako zakwestionowaną kwotę wydatków niekwalifikowanych na ww. cel. Już na str. 20 NIK wskazuje kwotę 30 150 PLN jako wydatki poniesione. Powyższe stanowi oczywistą sprzeczność i błąd Wystąpienia, który musi zostać wyjaśniony i skorygowany.

15. Pkt 4, str. 21 Wystąpienia

Wydatki w łącznej wysokości 180 000 zł poniesione przez Beneficjenta na usługi doradztwa prawnego zostały poniesione niezgodnie z § 3 ust. 9 lit. d) umowy dotacji. Fundacja nie udokumentowała należycie efektów rzeczowych dotyczących wydatków poniesionych na usługi doradztwa prawnego.

Stanowisko Kontrolowanego:

W ofercie dotyczącej projektu COPCH wskazano, że liderami zespołu prawnego będą: mec. Krzysztof Wąsowski, mec. Karolina Lorenc-Pawlak, mec. Magdalena Prządka-Leszczyńska, mec. Paulina Kapler i mec. Krzysztof Sobieski.

Przedmiotem umowy z Kancelarią Prawną Wąsowski Lorenc-Pawlak było świadczenie przez Kancelarię bieżącej specjalistycznej obsługi prawnej w ramach projektu Centrum Ochrony Praw Chrześcijan w zakresie bieżącego doradztwa prawnego we wszelkich dziedzinach prawa, artykułów i broszur naukowych oraz szkoleń o tematyce prawnej, opinii prawnych, doraźnych porad prawnych, propozycji zmian legislacyjnych itp. Obsługa prawna świadczona była w formie dyżurów prawnika, 5 razy w miesiącu po 5 godzin.

Zgodnie z umową Kancelaria zobowiązana była do ewidencjonowania dyżurów. Obowiązek ten został spełniony – w toku kontroli przedstawiono niezbędne dokumenty.

Kancelaria Wąsowski Lorenc-Pawlak nie sporządzała zawiadomień o możliwości popełnienia przestępstwa – zajmowali się tym prawnicy, z którymi współpracował bezpośrednio koordynator Biura Sieci. Z prawnikami kancelarii jako liderami zespołu prawnego projektu, omawiano i konsultowano strategię działań dotyczących kampanii społecznych, szkoleń, publikacji, analizowano wyniki badań opinii polskich chrześcijan, rozpatrywano

możliwości podjęcia kroków zmierzających do przeprowadzenia zmian legislacyjnych, szczególnie jeśli chodzi o prawa rodziców w procesie wychowania dzieci.

Kancelaria podczas dyżurów rozeznawała także sprawy osób, które twierdziły, że ze względu na wyznawaną wiarę dyskryminowane są w miejscu pracy i/lub szykanowane w swoim środowisku.

Ze względu na to, że klientami zgłaszającymi się do siedziby Fundacji z prośbą o pomoc prawną były często osoby rozpoznawalne bądź powszechnie znane, postanowiono, że dokumentacja dotycząca ich spraw przechowywana będzie w siedzibie kancelarii. **Powyższe wynika też z obowiązku zachowania prawnie chronionej tajemnicy zawodowej adwokatów i radców prawnych.**

Umowa nr DFS-II.7211.52.2020 z dnia 08.04.2020 r. wskazuje, że Fundacja Lux Veritatis zobowiązana była do bieżącego i kompletnego prowadzenia dokumentacji rzeczowej i księgowej dotyczącej realizowanych zadań, zgodnie z obowiązującymi przepisami. Podstawą oceny przez Dysponenta Funduszu prawidłowości wykonania umowy, w tym prawidłowości wydatkowania środków dotacji, stanowiły informacje zawarte w wyciągach bankowych, informacjach kwartalnych i sprawozdaniach półrocznych.

W okresie realizacji przedmiotu umowy całość dokumentacji związanej z realizacją zadań miała być dostępna w biurze projektu wskazanym w ofercie, a po zakończeniu realizacji przedmiotu umowy – w siedzibie Fundacji.

Fundacja podczas realizacji przedmiotu umowy gromadziła następującą dokumentację rzeczową i finansową:

- umowy zawarte z podwykonawcami i osobami wskazanymi w ofercie (o ile takowe zostały zawarte, biorąc pod uwagę zapisy umowy dotacyjnej oraz wewnątrz regulacje obowiązujące w Fundacji Lux Veritatis);
- protokoły do umów zawartych z podwykonawcami (o ile przewidziane były umową z podwykonawcą);
- dowody księgowe – faktury, rachunki, noty księgowe, opisane zgodnie z wymogami umowy dotacyjnej;
- potwierdzenia zapłaty – dzienne wyciągi bankowe, w przeważającej większości także potwierdzenia dokonania przelewu (dla płatności za faktury również potwierdzenia zapłaty podatku VAT).

Przechowywana jest zatem dokumentacja dotycząca współpracy z kancelarią prawną, zgodnie z warunkami umowy. Przechowywane są także wszystkie faktury wystawione przez kancelarię, opisane w sposób wskazany w umowie dotacyjnej, z dowodami dokonania zapłaty za poszczególne faktury i odprowadzenia podatku VAT.

Przyjęta przez Fundację interpretacja zapisów umowy dotacyjnej dotyczących terminu „dokumentacja” wydaje się prawidłowa także w kontekście oczekiwania NIK zawartego w piśmie znak KPB.410.3.3.2024.5 z dnia 07.08.2024 r., cyt.: „Ponadto proszę o przedłożenie uwierzytelnionej kopii efektów (sporządzonych zawiadomień, udzielonych porad etc.) pracy wykonanej na podstawie ww. umowy, na które Kontrolowany odpowiedział: „Poza ewidencją odbytych dyżurów nie posiadamy w aktach udokumentowanych efektów pracy kancelarii”. **Wskazujemy, że domaganie się dokumentów objętych ochroną ustawowo tajemnicą zawodową musi być ocenione jednoznacznie negatywnie, zwłaszcza jeżeli żądającym jest NIK.**

W postępowaniach administracyjnych prowadzonych przez Ministra Sprawiedliwości dotyczących kontroli prawidłowości wydatkowania dotacji za poszczególne okresy sprawozdawcze, Dysponentowi Funduszu przekazywano do kontroli opisane faktury kancelarii i nigdy dokumenty te nie wymagały złożenia dodatkowych informacji czy wyjaśnień.

Dokumentacja dotycząca współpracy z kancelarią jest przechowywana w siedzibie Fundacji.

Wśród dokumentacji przechowywanej przez Fundację i udostępnionej pismem z dnia 12 sierpnia 2024 r. (L. Dz. 206/2024) znajdują się:

- a. Umowa o świadczenie obsługi prawnej z dnia 2 listopada 2021 r.;
- b. Aneks nr 1 z dnia 21 listopada 2022 r.;
- c. Korespondencja e-mail w sprawie konieczności wcześniejszego zakończenia współpracy z kancelarią;
- d. Ewidencja dyżurów prawników kancelarii w siedzibie Fundacji;
- e. Faktury wystawione przez kancelarię z dowodami dokonania zapłaty za poszczególne faktury i odprowadzeniu podatku VAT.

16. Pkt 7, str. 23 Wystąpienia

Wydatki w łącznej wysokości 112 500 zł poniesione w toku realizacji projektu na pełnienie dyżurów telefonicznych przez profesjonalnego prawnika (adwokata) były niegospodarne, a ponadto niezgodne z § 3 ust. 9 lit. b) umowy dotacji. Na podstawie przytoczonego przepisu wydatki w ramach umowy dotacji są kwalifikowalne, gdy są racjonalne. Mając na uwadze także § 9 ust. 1 umowy uzasadnienie celowości ich poniesienia należy do obowiązków Beneficjenta. W toku kontroli dokumentacji, tj. raportów z pracy prawnika, ustalono, że praca w trakcie dyżurów telefonicznych dotyczyła zasadniczo odbierania lub wykonywania połączeń i rozmów na poniższe tematy:

- brak możliwości interwencji w sprawie ze względu na niekwalifikowanie się sprawy interesanta,***
- informowanie o przedmiocie działalności Biura Sieci Pomocy Prawnej i Poradnictwa Obywatelskiego,***
- informowanie o punktach Nieodpłatnej Pomocy Prawnej prowadzonej w okolicach miejsca zamieszkania interesanta,***
- w skrajnych przypadkach, w trakcie dyżuru, prawnik nie wykonał lub nie odebrał żadnego telefonu.***

W związku z powyższym NIK zauważa, że zatrudnienie do tej czynności profesjonalnego prawnika (adwokata) nie było niezbędne do realizacji projektu, a finansowanie dyżurów telefonicznych w kwocie od 300 do 500 zł za godzinę było nieuzasadnione i nieracjonalne, gdyż nie wymagało szczególnej wiedzy prawniczej.

Stanowisko Kontrolowanego:

Wskazanie przez kontrolującego, że wydatki na dyżur telefoniczny COPCH służący udzielaniu doraźnej pomocy prawnej poszkodowanym w związku z naruszeniami na tle religijnym oraz osobom pokrzywdzonym przestępstwem na tle religijnym były niegospodarne, nieracjonalne i nieuzasadnione jest co najmniej nielogiczne. Organ wskazał, że pełnienie dyżuru przez prawnika nie było konieczne, bowiem nie wymagało wiedzy prawniczej. Jeszcze raz należy podkreślić, że dyżur ten był przeznaczony do udzielania doraźnej pomocy prawnej, zatem bezzasadne jest twierdzenie, że konsultacji nie musiała udzielać osoba bez wykształcenia prawniczego. Analogicznie, gdyby poszkodowany potrzebował pomocy medycznej i tej pomocy mogła udzielać osoba bez wykształcenia medycznego. Jest to bezpodstawne i nielogiczne zakwestionowanie zasadności udzielania poszkodowanym i pokrzywdzonym pomocy prawnej. Dodać należy, że raporty opisane w treści wystąpienia stanowiły dokument wewnętrzny objęty tajemnicą ustawowo chronioną, zatem ustalanie stanu faktycznego w oparciu o te dokumenty jest niemożliwe. Raporty służyły komunikacji pomiędzy prawnikiem a sekretariatem COPCH w przypadku np. konieczności uzupełnienia o dokumentację w związku ze świadczoną pomocą prawną i sprawniejszej obsłudze petentów. Dodać należy, że każdy dyżur został stosownie udokumentowany, zatem fakt wykonania usług jest niepodważalny. Zgodnie z art. 29 ust. 2 Ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2022 r. poz. 623) dostęp Najwyższej Izby Kontroli do dokumentów i materiałów potrzebnych do ustalenia stanu

faktycznego w zakresie kontrolowanej działalności, lecz zawierających informacje stanowiące tajemnicę ustawowo chronioną może być wyłączony lub ograniczony jedynie na podstawie innych ustaw.

Jeśli na fakturze VAT za świadczenie usług pomocy prawnej widnieje usługa prawna za wskazaną datę, to świadczy to o tym, że usługa została wykonana w całości. Zaprzeczamy, aby Fundacja opłacała faktury za dyżury faktycznie nieprzeprowadzone. Weryfikacja poprawności wypłaconej FV była dwustopniowa. W pierwszej kolejności Koordynator Sieci Pomocy Prawnej i Poradnictwa Obywatelskiego wysyłał Usługobiorcy zestawienie wykonanych i stwierdzonych usług, a następnie świadczący usługę prawniczą weryfikował poprawność ww. danych i wystawiał fakturę. Nie było możliwości, aby usługa została niewykonana a opłacona, co wynika z prowadzonej korespondencji weryfikacyjnej (e-mail). Niekiedy usługa weryfikowana była w inny sposób, tj. podczas toczących się rozmów bezpośrednich bądź telefonicznych. Z Umowy dotacyjnej nie wynika, aby jedynym dopuszczalnym sposobem weryfikacji usług było dokumentowanie raportami.

Zaprzeczamy twierdzeniom Wystąpienia, aby większość przypadków nie wymagała specjalistycznej wiedzy prawniczej lub nie wymagała uprawnień zawodowych. Przeciwnie, **prawnik świadczący pomoc prawną podczas dyżuru prawnego doraźnego powinien posiadać specjalistyczną wiedzę z wielu dziedzin prawa, mając na uwadze szeroki zakres zgłaszanej problematyki.** Stanowisko Kontrolujących, aby środki finansowe dysponowane były do osób nie posiadających stosownych uprawnień zawodowych może budzić zdumienie. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na przedmiot działalności Centrum Ochrony Praw Chrześcijan dotyczący wyjątkowo złożonej problematyki (tj. ochrony konstytucyjnej wolności sumienia i wyznania i wszelkich naruszeń z tym związanych, zagadnień cywilnych, karnych (przestępstw przeciwko wolności sumienia i wyznania) oraz administracyjnych. Istotne było również udzielanie porad w taki sposób, aby petenci nie stracili terminów procesowych – co tym bardziej uzasadniało zatrudnienie prawników posiadających uprawnienia zawodowe oraz szeroką wiedzę i doświadczenie zawodowe.

17. Pkt 8, str. 25 Wystąpienia

W objętej szczegółowym badaniem próbie 49 z 203 spraw dotyczących złożonych przez Biuro Sieci Pomocy Prawnej i Poradnictwa Obywatelskiego zawiadomień o popełnieniu przestępstwa w 7 sprawach stwierdzono następujące nieprawidłowości na łączną kwotę 7 579,80 zł: [...]

Stanowisko Kontrolowanego:

Ingerencja przez NIK w decyzje procesowe podejmowane przez profesjonalnych pełnomocników w toczących się sprawach jest bezpodstawna. Zgodnie z art. 29 ust. 2 Ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2022 r. poz. 623) dostęp Najwyższej Izby Kontroli do dokumentów i materiałów potrzebnych do ustalenia stanu faktycznego w zakresie kontrolowanej działalności, lecz zawierających informacje stanowiące tajemnicę ustawowo chronioną może być wyłączony lub ograniczony jedynie na podstawie innych ustaw.

Wszystkie postępowania były objęte nadzorem/prowadzeniem postępowań przez profesjonalnych pełnomocników (adwokatów/radców prawnych). W przedstawionych sprawach nie uchybiono żadnym koniecznym czynnościom procesowym. Niektóre postępowania pomimo wniesionych zawiadomień były procedowane przez organy ścigania bardzo opieszale, co jest równoznaczne z długim okresem ich trwania (przyczyny niezależne od Biura). W części postępowań - z uwagi na stan faktyczny organy nie uznawały zawiadamiającego jako pokrzywdzonego - co nie jest zależne od działania pełnomocnika. Każda z prowadzonych spraw ma inny stan faktyczny, a decyzje w zakresie wnoszenia środków odwoławczych oraz innych działań proceduralnych były każdorazowo podejmowane zgodnie

z najlepszym interesem osoby reprezentowanej – w tym zakresie nie jest zatem uzasadnione grupowanie spraw wykonanych przez Kontrolujących, gdyż należałoby analizować każdą sprawę z osobna.

Odnosnie do rzekomych braków formalnych należy wyjaśnić, że w postępowaniach sądowych i administracyjnych do częstych należy sytuacja różnych praktyk organów – w zależności od właściwości miejscowej - co do kwalifikacji czynności jako poprawnej lub wadliwej. W postępowaniach przygotowawczych zaznaczało się szczególnie stanowisko Prokuratury Rejonowej w Toruniu, która odmawiała prowadzenia postępowań z zawiadomienia Centrum, pomimo iż sprawy w innych częściach Polski w tożsamym stanie faktycznym kończyły się zakończeniem postępowania przygotowawczego i procedowaniem w postępowaniu sądowym, co skutkowało np. wyrokiem skazującym.

18. Akapit 2, str. 29 Wystąpienia

NIK zwraca także uwagę, że audycja „Rozmowy Niedokończone” stanowi jeden ze stałych punktów programu TV TRWAM, a w trakcie realizacji umowy stacja emitowała inne, zbliżone tematycznie audycje, które nie były finansowane ze środków Funduszu Sprawiedliwości. Powyższe oznacza, że realizując zadania zlecone przez Dysponenta Funduszu, Fundacja nie musiała tworzyć nowych, unikatowych produktów. Uzyskana dotacja bezpośrednio wspierała więc działalność statutową Fundacji, a jej związek z celami Funduszu był co najwyżej ograniczony.

Stanowisko Kontrolowanego:

Zgodnie z koncesją audycje publicystyczne powinny stanowić w TV TRWAM nie mniej niż 12% udziału w tygodniowym programie.

„Rozmowy Niedokończone” cieszą się bardzo dużą popularnością, jest to flagowy cykl w telewizji TRWAM, ma bardzo wysoką oglądalność. Wykorzystanie istniejącego, popularnego formatu do realizacji projektów telewizyjnych finansowanych ze środków publicznych jest powszechną praktyką (tak promuje się m.in. fundusze Unii Europejskiej).

Absolutnie nie można się zgodzić z tezą, jakoby środki finansowe z dotacji pokrywały koszty bieżącej działalności statutowej, brak jest jakichkolwiek podstaw do uznania, że pokrywanie produkcji audycji w formacie stacji telewizyjnej o tematyce narzuconej przez zawarte umowy, było finansowaniem bieżącej działalności.

Związek z celami Funduszu nie powinien być oceniany, ale podkreślić w tym miejscu raz jeszcze należy, że oferta Fundacji była odpowiedzią na ogłoszenie o konkursie. Fundacja nie była zobowiązana do analizy, czy cele Funduszu Sprawiedliwości są realizowane w ramach ogłoszenia o konkursie ofert, lecz przedstawiła ofertę adekwatną do treści ogłoszenia konkursowego.

Ponadto w ofercie Fundacja wyraźnie zakomunikowała, że będzie korzystała z produktu już sprawdzonego, działającego i znanego odbiorcom TV TRWAM jakim są „Rozmowy Niedokończone”. Stworzenie nowego, unikatowego i nieznanego formatu programu wiązałoby się z dużym ryzykiem i brakiem pewności, czy format zostanie przez widzów przyjęty. Korzystanie ze sprawdzonych produktów przy długofalowych projektach (w naszym wypadku czteroletnich i bez możliwości wprowadzenia zmian zadań) byłoby niekorzystne z punktu widzenia zasięgu oddziaływania, ponieważ „Rozmowy Niedokończone” mają bardzo duże, stałe grono odbiorców.

19. Akapit 1, str. 30 Wystąpienia

Treść poszczególnych audycji dotyczyła niepowiązanych ze sobą merytorycznie wydarzeń z historii najnowszej Polski wraz z komentarzami zaproszonych gości i wykraczała ona poza tematykę

przeciwdziałania przestępczości. Uzyskana dotacja bezpośrednio wspierała więc działalność statutową Fundacji, a jej związek z celem Funduszu był co najmniej ograniczony.

Stanowisko Kontrolowanego:

Jak już wielokrotnie wskazywano, zespół kontrolujący bardzo selektywnie wybiera z opisu celów projektu zagadnienia, które uznaje za wiążące – zgodnie z celami Funduszu Sprawiedliwości – a w pozostałej części cele wskazane wyraźnie w umowie i ofercie pomija. Fundacja realizowała zadania zgodnie z zapisami umowy oraz zgodnie z rodzajami zadań wyszczególnionymi w Regulaminie konkursu i zgodnie z przyjętą ofertą. Nie można tu mówić o przypadkowości tematów i zagadnień historycznych. **Jak stwierdzono w Wystąpieniu, Fundacja uzgadniała z Ministerstwem tematy audycji.**

20. Str. 31 Wystąpienia

Zdaniem NIK wyprodukowane w ramach realizacji ww. umowy dotacji publikacje nie wspierały celów Funduszu, w szczególności nie dotyczyły przeciwdziałania przyczynom przestępczości, a dotyczyły wybranych zagadnień z zakresu najnowszej historii Polski.

Stanowisko Kontrolowanego:

Argumentacja NIK stoi w sprzeczności z rodzajem zadań w konkursie oraz celami wymienionymi w zaakceptowanej przez Dysponenta Funduszu ofercie Fundacji. Zespół kontrolujący wykracza poza kryteria oceny – zgodność z umową i ofertą. Wiążące wnioski kontroli muszą opierać się na właściwych kryteriach oceny. Ocena oparta na odniesieniu się do celów Funduszu obejmuje kryterium celowości i zakres kontroli wykraczający poza wiążące Fundację ramy odpowiedzialności.

21. Akapit 3, str. 31 Wystąpienia

Podobnie jak w przypadku publikacji NIK zauważa, że zorganizowane konferencje nie były związane z realizacją celów Funduszu, w szczególności przeciwdziałaniem przyczynom przestępczości. Analogicznie jak w przypadku wyprodukowanych ze środków Funduszu felietonów, tematami konferencji były komentarze nt. wydarzeń historycznych – zasadniczo zbieżnych z tematami wydanych publikacji.

Stanowisko Kontrolowanego:

Fundacja po raz kolejny wskazuje, że zespół kontrolujący w sposób bezpodstawny prowadził kontrolę z zastosowaniem kryterium celowości, a ponadto dokonał niewłaściwej analizy celów wskazanych każdorazowo w umowie oraz w ofercie. Prawidłowa ocena, uwzględniająca wszystkie cele zakładane w ramach ofert i umów, powinna prowadzić do wniosku, że tematyka konferencji, jak również wytworzonych materiałów w całości mieści się w granicach zgodności z umowami o dofinansowanie.

22. Akapit 3, str. 32 Wystąpienia

Część wydatków, tj. wynagrodzenia koordynatora projektu oraz księgowej były finansowane w 100% z kosztów administracyjnych zadania (wraz z kosztami zleceniodawcy).

Stanowisko Kontrolowanego:

W projekcie PaH nie było jakichkolwiek kosztów koordynatora, ponadto koszty obsługi księgowej były uwzględniane proporcjonalnie, a nie jak napisano w Wystąpieniu w 100%. Powyższy błąd może być zweryfikowany w oparciu o

dostarczone wyjaśnienia i dokumenty. Ww. zastrzeżenia mają charakter *stricte* finansowy i mogą być w sposób prosty wyjaśnione, po dokonaniu prawidłowej i rzetelnej oceny materiałów kontroli.

23. Ust. 3, str. 38 Wystąpienia

Wydatki poniesione na emisję czterech felietonów historycznych pt. „Jak było w rzeczywistości? Taktyka walki kawalerii w 1939 r.”, „Brygada Świętokrzyska - kontrowersje”, „Bitwa Warszawska 1920 r.”, „Eksterminacja Polaków podczas II wojny światowej - problem, że w światowej opinii ofiarami wojny są tylko Żydzi” nie gwarantowały w pełni osiągnięcia najlepszych efektów z poniesionych nakładów, tj. były niegospodarne. Ww. felietony zostały wyemitowane w 2020 roku w paśmie, które znacząco odstawało od najczęściej oglądanego w TV TRWAM. Emisja ww. odcinków miała miejsce 18, 22, 23 i 28 grudnia 2020 roku w godzinach odpowiednio 11:35, 23:35, 9:50 oraz 11:20.

Stanowisko Kontrolowanego:

Zgodnie z zapisami w umowie DFS-II-7211.103.2020 Fundacja zobowiązana była do emisji felietonów historycznych na antenie TV Trwam, jednak oferta nie określała pasma antenowego ani godzin. Tak jak wyjaśniliśmy w piśmie L.Dz. 222/2024 terminy emisji czterech felietonów historycznych w grudniu 2020 r. wynikały z dostępności ramówki w tym czasie.

W trakcie czterech lat trwania projektu felietony historyczne emitowane były w różnych przedziałach czasowych, zazwyczaj w *prime time* - w paśmie, w którym według cennika 30-sekundowe spoty reklamowe kosztują w dni powszednie 2100 zł.

Przyjmując wskazany w piśmie NIK - znak KPB.410.3.3.2024.22 bezpośredni przelicznik 600 zł za emisję 30-sekundowego materiału reklamowego, koszt emisji felietonu historycznego o długości 10 minut wyniósłby 12.000 zł, a dla przelicznika 2100 zł – 42.000 zł.

Niezależnie od tego, czy felietony emitowane były w paśmie o najwyższej oglądalności, tj. w *prime time*, czy tak jak w przypadku czterech felietonów, emitowanych w grudniu 2020 r., w godz. 11:35, 23:35, 9:50 i 11:20, noty księgowo dotyczące emisji wystawiane były zgodnie z kosztorysem dołączonym do oferty i wynosiły każdorazowo 8.000 zł.

W trakcie trwania projektu, t.j. od 2020 r. do 2023 r. Fundacja miała wyprodukować i wyemitować na antenie TV Trwam 55 dziesięciominutowych felietonów historycznych. Chcąc zwiększyć możliwość dotarcia do szerszego grona odbiorców, zdecydowano o dodatkowych emisjach na antenie TV Trwam wybranych felietonów historycznych, na przykład w 2021 r. wyemitowano 7 powtórek, a w 2023 r. - 13 powtórek. Przyjmując, że średnia długość każdego felietonu wynosiła 10 minut, łączny czas dodatkowej emisji na antenie TV Trwam (poza zadaniem) wyniósł 200 minut.

Ponadto należy wskazać, że już w ofercie wyraźnie wskazano, że oszacowany koszt wynika z cennika reklamowego i cen rynkowych.

24. Pkt 4, str. 38 Wystąpienia

Wydatki na „researche” na potrzeby publikacji nie były udokumentowane. Zgodnie z § 3 ust. 9 lit. d) umowy dotacji wydatki ponoszone na realizację zadań będących przedmiotem umowy są kwalifikowalne, gdy są udokumentowane. Fundacja nie przedstawiła w toku kontroli efektów rzeczowych dotyczących ww. wydatków. W związku z powyższym NIK uznaje, że ww. wydatki na łączną kwotę 7 000 zł są niekwalifikowalne, gdyż nie zostały udokumentowane

Stanowisko Kontrolowanego:

W ramach projektu PaH jednym z zadań było wydanie publikacji historyczno-naukowej, która od drugiego roku realizacji projektu była ściśle połączona z tematem konferencji naukowo-historycznej. Dla ujednoczenia i zwiększenia siły przekazu, zespół projektowy postanowił, że te dwa elementy będą realizowane równolegle i w sposób skoordynowany.

Zwyczajowo na początku każdego roku projektowego zespół zaangażowany w prace, na spotkaniu roboczym ustalał harmonogram zadań i tematów, a rolą reaserchera było wyszukanie odpowiedniego tematu do publikacji. Po pierwszym roku realizacji projektu, kiedy został już zakomunikowany temat projektu, zespół postanowił wydawać publikację w blokach tematycznych, które są osadzone w bliskiej historii Polski i takie, które odpowiadają na aktualną sytuację polityczno-historyczną. Praca reaserchera w tym zakresie polegała na wyszukiwaniu w dostępnych źródłach informacji pomocnych przy realizacji tematu, przeszukaniu archiwów cyfrowych, dokumentów i archiwaliów, potwierdzeniu wiarygodności wyszukanych informacji i dokonaniu selekcji najbardziej przydatnych materiałów w wybranym temacie oraz nawiązaniu kontaktów z proponowanymi autorami do publikacji. Zebraną wiedzę reasercher przekazywał na spotkaniach roboczych zespołowi projektowemu i koordynatorowi. Po przeanalizowaniu i dyskusji wewnętrznej, zespół wdrażał wybrany temat.

Co do zasady efekty prac reaserchera nie były archiwizowane, gdyż jego działania realizowane były w początkowej fazie produkcji i stanowiły bazę wyłącznie dla pierwszego etapu projektu. Researcher tworzył bibliografię, na której następnie opierał się zespół projektowy.

Researche odbywały się na podstawie umów zleceń, płatność dokonywana była na podstawie rachunku, a ten wystawiany był po dokonaniu odbioru prac przez koordynatora projektu. Ze względu na bardzo „roboczy” zakres zadań reasercherów oraz relatywnie niewielkie kwoty wynagrodzenia za tego rodzaju usługi nie zidentyfikowano potrzeby utrwalania wyników ich pracy w sposób inny, aniżeli wtórnym, poprzez przyjęcie danego pomysłu do realizacji. Na tym etapie jednak wykonanie zadań w oparciu o dane wyszukane przez reaserchera stanowiło inny etap realizacji zadania.

25. Pkt 6, str. 39 Wystąpienia

Wydatki w ramach kosztów administracyjnych w łącznej wysokości 307 899,53 zł zostały poniesione na cele niezwiązane z realizacją projektu, nie były niezbędne do jego realizacji lub też poniesiono je niezgodnie z umową (nieracjonalnie).

Stanowisko Kontrolowanego:

W ramach projektu były emitowane w telewizji TV TRWAM audycje na jego potrzeby. Zakwestionowane wydatki były wobec tego niezbędne dla możliwości realizacji projektu. Z treści Umowy nie wynika, aby powyższych wydatków nie można było zaliczyć do kosztów administracyjnych. Najwyższa Izba Kontroli ogranicza się tymczasem do ogólnikowych i arbitralnych stwierdzeń o braku możliwości uwzględnienia wydatków. Przywołując ogólną podstawę umowną, Najwyższa Izba Kontroli nie wyjaśnia w sposób przekonujący, dlaczego określone wydatki nie mogą być kwalifikowane jako „niezbędne dla realizacji zadania”. Tymczasem, nie powinna mieć miejsce sytuacja, iż ogólnikowość sformułowań umownych jest wykorzystywana przeciwko Beneficjentowi.

Trzeba mieć na uwadze, że z uwagi na zakres projektu, wśród całokształtu audycji zrealizowanych i wyemitowanych przez TV TRWAM, audycje związane z realizowanym projektem stanowiły istotną procentowo część. W wykorzystanym na potrzeby projektu czasie antenowym nie było możliwości emisji audycji bądź reklam.

Wobec powyższego, różnego rodzaju zakwestionowane koszty (w zakresie opłaty prolongacyjnej, doradztwa podatkowego, licencji, badania sprawozdań) miały charakter niezbędny, składając się na całokształt kosztów projektu.

Ponadto Fundacja zaznacza, że poniosła szereg innych wydatków na koszty administracyjne, związanych z tym projektem – których jednak nie wykazywano – gdyż rozliczenie kosztów administracyjnych było możliwe wyłącznie w ramach limitu ustanowionego w Umowie. Powyższe ma istotne znaczenie w kontekście zarzutu niegospodarności.

26. Pkt 7, str. 40 Wystąpienia

Zdaniem NIK powyższa nieprawidłowość może skutkować nałożeniem przez Dysponenta Funduszu (...) kar umownych na Fundację (...).

Podmiotem kontrolowanym nie był Dysponent Funduszu, lecz Beneficjent – czyli Fundacja Lux Veritatis. Celem kontroli jest wyłącznie ustalenie gospodarności i legalności wydatkowania środków publicznych. W konsekwencji, przedmiotowe stwierdzenie wskazuje na bezprawne działanie Najwyższej Izby Kontroli polegające na prowadzeniu kontroli w zakresie zasadniczo wykraczającym poza ustawową legitymację. Brak jakichkolwiek podstaw prawnych dla formułowania wniosków dotyczących ewentualnej odpowiedzialności cywilnej Fundacji.

Podpisy

CZŁONEK ZARZĄDU

Lidia Kochanowicz-Mańk

CZŁONEK ZARZĄDU

Jan Król

FUNDACJA LUX VERITATIS

01-142 Warszawa, ul. Leszno 14
tel. (22) 535 64-71, fax (22) 535-64-70
NIP: 896-11-69-046 KRS: 0000139773